

Polder.blad

Juli 2011

natuurpunt Hobokense Polder

Inhoudstafel

Editoriaal	2
Kalender	3
Cursus Paddenstoelen	8
Trektellingen Scheldedijk	9
Bestuursvergadering: dinsdag!	9
Te koop!	10
Onze sponsors	10
Onze Goudklompjes	11
Nieuw op de website	13
Tips voor fotografen	13
Dieren in nesten	14
Zingen met Axl Peleman	14
Padden 2011	14
Waarnemingen in de regio	15
Naamgeving Gallowaykalfjes	18
Vlees en effect op milieu	19
Westmalle Trappist	21
Iemke de bij	22
Terugblik:	
- Nachtwandeling NP Jong	23
- Dag van het Park	24
- Orchideeëncursus	25
Colofon	26
Lente in de Hobokense Polder	27
Activiteitenkalender	28

Met dank aan de fotografen.
Enkele foto's werden van internet geplukt.

Blauwborst - Foto: Luc Van Schoor

Foto voorkaft:
Witgatje - Jan Rose

Foto achterkaft:
Katjes - Monique Victoor

Volop zomer

Voorjaar 2011 was weer een topseizoen met vele dagen zonneshijn en zeer weinig regen. Resultaat: de natuur moest op volle toeren draaien, bloemen en planten stonden veel vlugger in bloei en in het zaad,... Als dit maar goed komt... Op de weinige momenten dat ik dit voorjaar kon genieten van het gefluit van de vele zangvogels die in de Polder zijn komen broeden, heb ik wel het geluk gehad om de blauwborst en de sprinkhaanzanger prachtig te kunnen bewonderen.

Naast de zangvogels is er ook heel wat jongerengeruis (Universiteit Antwerpen) in onze Hobokense Polder: Jeroen Van Lancker en zijn team hebben bekeken hoe het natuurgebied beter toegankelijk kan worden gemaakt voor rolstoelgebruikers en families met kinderwagens. Sofie Baguet voert een actieve biomonitoring uit bij landslakken om zo een idee te krijgen van de hoeveelheid zware metalen in onze vegetatie en Lien Boshoff maakt een vegetatiestudie. Het resultaat van het eerste project kan deels al bewonderd worden in de kijkhut en aan het kijkscherm. Bovendien werden ook een deel van de wandelpaden aangepast en op dit moment bekijken we nog, hoe we de V-poortjes aan de ingang van de rasters kunnen verbeteren.

Onze Goudklompjes moeten natuurlijk niet onderdoen, want naast al het vele werk dat zij iedere week weer verzetten (2011 staat trouwens in het teken van de vrijwilliger!), hebben ze een topattractie gemaakt van onze stand tijdens de Dag van het Park: onder hun begeleiding werden er MEER dan 100 bijenhôtels gemaakt door jong en oud. Bedankt!

Het bouwen van bijenhôtels was ook een succes tijdens de knutselmiddag, waarbij we ook bezoek kregen van ATV en van Puntstudio (films en foto's vind je via onze website). Je zal het misschien al opgemerkt hebben dat er ook twee grote insectenhôtels in ons natuurgebied staan. Benieuwd wie de kamers gaat bewonen! Indien je zelf een kleiner bijenhôtel wil, maar niet over het juiste materiaal beschikt, kan je er bij ons eentje kopen tegen een schappelijk prijsje. Je hebt zelfs de keuze uit twee modellen. Zie verder in Polderblad.

En in het kader van de magische bomendag einde juni ontwierp onze Creatieve werkgroep een boshoroscoop. Je kan een geplastificeerd exemplaar voor jezelf of als een cadeautje voor een familielid of vrienden bestellen. Zie verder.

Wat ons ook sterk verheugt, is dat we steeds kunnen rekenen op enkele vaste, maar ook nieuwe "schrijvers" voor ons Polderblad. Wim Mertens reikt trouw een interessant artikel over de waarnemingen in onze afdeling aan. Goudklomp Roger Desmedt kan uiterst boeiend vertellen over hun wekelijkse bezigheden in de Polder. Thierry Maréchal ontpopt zich met zijn wetenschappelijk sterke artikels tot één van onze vaste waarden in onze natuurvereniging. En een prachtige nieuwkomer voor al wie jong van hart en geest is, is Frieda Heyninck met haar vertederende sprookjes.

Tenslotte nog even melden dat omwille van overvolle agenda's en de vele activiteiten, het project rond de hernieuwing van de educatieve borden even uitgesteld werd. We hopen het ontwerp klaar te hebben tegen begin 2012.

Groetjes en geniet van de zomer!
Danny

Zondag 3 juli om 14 u

Vlinderwandeling in de Hobokense Polder

Gids: Toon Verbruggen, 0471/47 53 78 – toonverbruggen@skynet.be

We maken een wandeling langs de interessantste vlinderplekjes in de Hobokense Polder.

We profiteren nog van de laatste dagen van de "eerste generatie"-top voor er half juli een zekere vlinderluwte intreedt.

Vandaag frist Toon je kennis over verschillende vlinders nog eens 'life' op of laat hij je kennis maken met de vlinders die in de Hobokense Polder kunnen voorkomen.

Atalanta, bruin, bont en oranje zandoogje, dagpauwoog, kleine vos, distelvlinder, gehakkelde aurelia, groot en klein koolwitje, klein geaderd witje, hooibeestje, Icarusblauwtje, boomblauwtje, bruin blauwtje, kleine vuurvlinder, koninginnepage en landkaartje kunnen rond deze tijd waargenomen worden.

Of worden de laatste junidagen zo heet dat uit het zuiden gele luzernevlinders aan komen vliegen of een rouwmantel? De Hobokense Polder heeft al deze vlinders reeds te gast gehad.

Vorig jaar konden we een "nieuweling" voor de Polder ontdekken: de eikenpage.

Praktisch: Afspraak om 14 u aan Procap, Schroeilaan (naast spoorweg). Einde omstreeks 17 u. Meebrengen: zonne- en muggenmelk, stevige wandelschoenen, vlindergids (indien in bezit). Deze tocht kan niet doorgaan bij regenweer. Dan houden de vlinders zich immers verscholen.

Vlinder mee! Telweekend.

Dagvlinders vormen waardevolle indicatoren voor de kwaliteit van ons leefmilieu. Het is daarom erg nuttig om cijfers over deze vlinders te verzamelen.

Door de vlinders in je tuin te tellen, kan ook jij meten hoe het met de natuur in je omgeving is gesteld. En je helpt de veranderingen van de biodiversiteit in kaart te brengen. Dit jaar vindt het Nationaal telweekend plaats op **6 en 7 augustus 2011**. Doe zeker mee !

Van harte welkom op onze activiteiten !

Honden kunnen in ons natuurgebied Hobokense Polder mee aan de leiband, maar kunnen niet mee bij andere activiteiten.

Kostendelend vervoer (5 eurocent/km wordt op de afspraakplaats georganiseerd)

Kindvriendelijke tocht

Voor deze activiteiten dient ingeschreven te worden

Zaterdag 9 juli om 9 u

Natuurbeheer in de Hobokense Polder

Info: Danny Jonckheere, 03/828 64 03 – jonckheeredesmedt@gmail.com of Wim Mertens, 03/216 93 62 – wim.a.mertens@skynet.be

Op 9 juli wordt er weer gestart met het maandelijks weekendnatuurbeheer, overwegend afwisselend een zaterdag en een zondag. En onze Polder groeit en bloeit zo welig, dat we er in juli twee weekenden voor uittrekken.

Er wordt gewerkt van **9 u tot 13 u**. We kunnen ieders hulp gebruiken om het natuurbeheer uit te voeren: jong en oud, man en vrouw, ... Een greep uit de uit te voeren werken voor deze zomer en het

komende najaar:

- maaien en afvoeren van maaisel
- onderhoud wandelpaden
- verwijderen van exoten
- verwijderen van sluikestort

Vele handen maken het werk lichter en geven ook een fijne sfeer. Dus welkom.

Afspraakplaats: Schroeilaan (straat naast de spoorweg) aan de container naast firma Procap
Meebrengen: werkhandschoenen en stevige schoenen of laarzen.
Danny zorgt steeds voor een lekkere koffiekoek voor elke noeste werker/werkster.

De volgende data voor dit kwartaal zijn: zondag 17 juli – zaterdag 20 augustus – zaterdag 10 september

Zondag 10 juli om 8.30 u

Vallei van de Drie Beken

Gids: Wim Mertens (voormiddag) - Jo Van Gils (namiddag)

Leiding: Wim Mertens, wim.a.mertens@skynet.be - 0499/58 99 16

Op de grens tussen Limburg en Brabant, tussen de Kempen en het Hagenland, tussen de gemeentes Tessenderlo en Diest ligt de Vallei van de Drie Beken.

De vallei dankt haar naam aan de drie beken die er naast elkaar stromen: de Kleine, de Middel-, en de Grote Beek. De hoofdbeek is de Grote Beek, ook wel Winterbeek, Zwart Water of Hulpe genoemd, afhankelijk van waar je bent. De vallei is 1400 ha groot. Het Agentschap voor Natuur en Bos bezit en beheert er meer dan 400 ha en Natuurpunt een kleine 50 ha.

De beken stromen er tussen Diestiaanheuvelds door en de vallei is echt een landschappelijk pareltje. Bovenop de heuvels liggen droge schrale zandgronden met heide, grasland en bos. Iets lager is er een kleinschalig landbouwlandschap met veel houtkanten en bomenrijen, prachtige boerderijen en helemaal beneden in de vallei liggen kletsnatte moerassen, graslanden en broekbossen.

Vanzelfsprekend gaat dit gepaard met een zeer hoge natuurwaarde. De vallei is een 'hot spot' voor sprink-

hanen (20 verschillende soorten!), en zeer interessant voor broedvogels (houtsnip, watersnip, havik...), planten en libellen.

Zowel het Agentschap voor Natuur en Bos als Natuurpunt trachten door geschikt beheer deze natuurpracht veilig te stellen en uit te breiden.

De vallei is minder bekend dan haar directe burens, Averbode Bos en Heide en de Vallei van de Zwarte Beek, maar evenzeer de moeite waard!

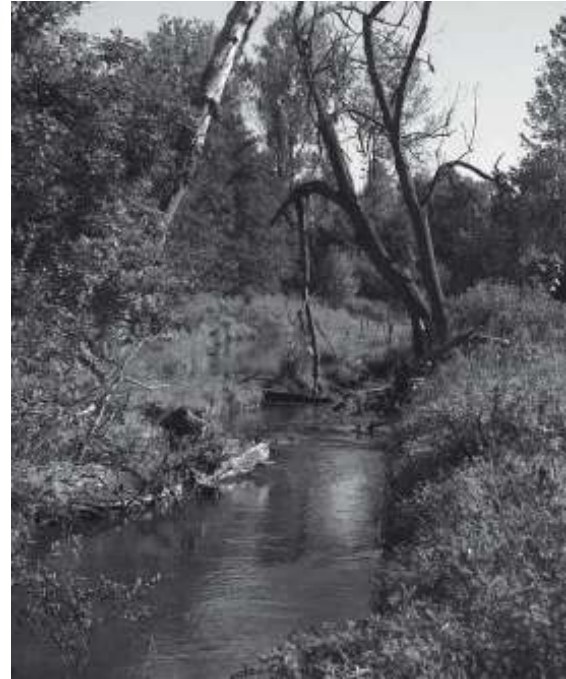
Niet alles is echter rozengeur en maneschijn ... een deel van de vallei wordt ook gekenmerkt door een uitgesproken milieuproblematiek van watervervuiling.

Kortom een geschikte plek voor een zeer boeiende excursie.

Praktisch: Vertrek om 8.30 u op de Kioskplaats in Hoboken. Terug omstreeks 19 u.

Meenemen: laarzen of waterdicht schoeisel, lunchpakket, verrekijker, loupe... We verplaatsen ons met auto's op basis van kostendelend samenrijden (0,05 euro/km)

Inschrijven verplicht bij Wim Mertens.

Krassertje - Foto: Wim Veraghtert

Zondag 17 juli om 9 u

Natuurbeheer in de Hobokense Polder

Info: Danny Jonckheere, 03/828 64 03 – jonckheeredesmedt@gmail.com of Wim Mertens, 03/216 93 62 – wim.a.mertens@skynet.be

Voor meer info: zie Kalender 9 juli

Zondag 24 juli om 9.30 u

Bezoek aan het Blote voetenpad te Zutendaal

Gids: Danny Jonckheere en Eva Suls

Leiding: Danny Jonckheere, 0478/33 24 27

Zutendaal: het eerste blote voetenpad van Vlaanderen. Op onze blote voeten lopen zijn de meesten onder ons al lang verleerd. Van kleins af aan werd er al gezegd: "Doe iets aan uw voeten." Maar nu kunnen we onze voeten terug de vrijheid geven om te voelen en te genieten. Voel de prikkels van houtsnippers, stenen, gras, zand. Voel warm en koud, vochtig en droog. Aangenaam, op-

wekkend en prikkelend op een route van bijna 2 km in de Lieteberg. Het lopen op blote voeten is medisch gezien zeer gezond en heeft een positieve werking op de mens. Het stimuleert het hart, de bloedsomloop en de bloeddruk.

Op het pad zijn er verschillende waterpartijen, zandheuvelds, steile hellingen en ook een uitkijktoren en een hangbrug waar we op onze blote

voeten over en op moeten. Kortom, kom mee op deze leuke halve dag uitstap voor jong en oud. Kinderen vanaf 4 jaar kunnen zeker mee en gaan dit zeer tof en leuk vinden.

Nadien sluiten we af met een picknick, die we zelf hebben meegenomen.

Praktisch: afspraak om 9.30 u op de Kioskplaats (parking), Hoboken en aan 't Spant, Boomssteenweg, Wilrijk om 9.45 u.

Kostendelend samenrijden aan 0.05 eurocent/km. De afstand bedraagt ongeveer 108 km, reken dus een 11 euro voor de vervoersonkosten.

Einde in Hoboken omstreeks 15 u
Meenemen: handdoek om nadien de vuile voeten proper te maken en natuurlijk onze pick-nick.

Deelnameprijs: 3,50 euro p/p. **Voorinschrijven verplicht.** Wie meewil, **stort ten laatste 19 juli** de deelnameprijs op rekening 979-6399607-37 van Natuurpunt Hobokense Polder met de vermelding "Blote voetenpad", aantal personen en mail/ tel.nr. Wie bijkomende inlichtingen wenst of wie **na het verstrijken van de inschrijfdatum toch nog meewil**, telefoneert of mailt naar Danny Jonckheere, 03/828 64 03 - jonckheeredesmedt@gmail.com

Dinsdag 16 augustus om 20 u

Open bestuursvergadering in Zaal Moretus

Opgelet: vanaf nu vergadering op DINSDAG !!!

Alle geïnteresseerden welkom!

Zaterdag 20 augustus om 9 u

Natuurbeheer in de Hobokense Polder

Info: Danny Jonckheere, 03/828 64 03 – jonckheeredesmedt@gmail.com of Wim Mertens, 03/216 93 62 – wim.a.mertens@skynet.be

Jong geleerd is ... Foto: Luk Smets

Voor meer info: zie Kalender 9 juli

Zondag 28 augustus om 9 u in Hoboken of 10 u in Branst

Familiale fietstocht in het prachtige Scheldeland

Organisatie: André Van Langenhove en Paul Van den Broecke

Speciaal bericht voor zij die kunnen genieten van een aangename fietstocht.

Dit jaar richt Natuurpunt Hobokense Polder weer een familiale fietstocht in van +/- 45 km.

Waar gaan we fietsen?

We vertrekken vanop de parking van het voetbalveld in de Buizerdlaan in Branst (Bornem).

We fietsen vooral langs aangename paden tussen landbouwpercelen en ook even naast de Schelde.

Wat breng je mee?

Een picknick voor het middageten. Eén fiets per persoon.

Regenjas (welke we hopelijk niet gaan nodig hebben).

Een brok gezonde humor en de nodige babbels voor onderweg.

Voor het transport naar Branst vragen we aan wie kan om zijn fietsdrager voor de auto te gebruiken. Voor

wie over geen fietsdrager beschikt, kunnen wij voor fietstransport zorgen. Dit is wel beperkt in het aantal fietsen!

Waar samenkomen?

Met diegenen die zelf een fietsdrager hebben, spreken we af om 10 u op de parking aan het voetbalveld in de Buizerdlaan in Branst. Wie fietsvervoer nodig heeft, dient ten laatste zijn fiets(en) af te leveren om 9 u aan het station Hobokense Polder (Kruising Berkenrodelei en de spoorweg) en dit **op voorhand te melden aan de organisatoren!**

Hoe geraken we in Branst?

Wie een GPS heeft die met coördinaten kan werken, is de eindbestemming:

1) Tiendelig:

51.077331, 4.201315

2) In graden – minuten – seconden

51° 4' 38.39", 4° 12' 4.73"

Routebeschrijving.

Van de Harold Rosherstraat (Polderstad) naar de Terbekehofdreef

Neem de afslag A12 Boomsesteenweg richting Boom

Na de Rupeltunnel rechtsaf naar N16 Rijksweg.

Aan het verkeerslicht bij de BMW-garage linksaf naar de Puursesteenweg. Deze volledig blijven volgen tot kruispunt Sint-Amandsesteenweg.

Hier linksaf en de Sint-Amandsesteenweg blijven volgen tot de afslag rechts naar Branst (= Branstse dreef). De Branstse dreef volgen tot

het kruispunt met links de Meirenstraat.

Dan de tweede straat = Buizerdlaan inslaan. Na 200 meter links parking voetbalplein.

Hier is de start van de fietsroute.

We fietsen aan een tempo dat iedereen (getraind of boodschappenfietser) gemakkelijk aankan.

Om alles in goede banen te leiden, vragen we u om **in te schrijven** voor deze activiteit.

Liefst **via de website** klik op: inschrijven **of telefonisch** bij André of Paul. Tel. André: 03/288 00 81 - Tel. Paul: 03/828 63 38

Wij verwachten u.

Foto's: Luk Smets

Zaterdag 10 september om 9 u

Natuurbeheer in de Hobokense Polder

Info: Danny Jonckheere, 03/828 64 03 – jonckheeredesmedt@gmail.com of Wim Mertens, 03/216 93 62 – wim.a.mertens@skynet.be

Voor meer info: zie Kalender 9 juli

Dinsdag 20 september om 20 u

Open bestuursvergadering in Zaal Moretus

Opgelet: vanaf augustus vergadering op DINSDAG !!!

Alle geïnteresseerden welkom!

Donderdag 22 september om 19.30 u

Info-avond - Behaag natuurlijk en autochtoon...

Voor meer biodiversiteit in de "ecologische" siertuin

Lesgever: Tim Ghysels, Regionaal Landschap Rivierenland

Een initiatief van de Werkgroep Behaag Natuurlijk

Wie oog heeft voor het landschap, houdt zeker ook van een tuin die mooi in dat landschap past. Een natuurlijke tuin is niet alleen een streling voor het oog, maar ook een thuishaven voor veel vogels en andere leuke dieren.

Hoe begin je aan zo'n tuin? Een natuurlijke haag is een goede eerste stap. De plantkeuze in jouw tuin kan veel betekenen voor biodiversiteit en erfgoed.

Hoe je kiest voor een haag die past bij jouw streek (en die er zelfs het erfelijk materiaal van draagt!), leer je op onze info-avond over de campagne 'Behaag natuurlijk en autoch-

toon... voor meer biodiversiteit in de ecologische (sier)tuin'.

Je komt ook te weten hoe je een haag goedkoop aankoopt.

Praktisch:

Afspraak om 19.30 u De Schorre, Congrescentrum de Pitte, Schommel/Kapelstraat Boom

Einde: omstreeks 22 u

Meer info: www.natuurpunt.be/behag

of Erik De Keersmaecker, erik.dk@skynet.be of 03/887 13 72

Uitgebreidere info over de Behaag ... Natuurlijkactie 2011 in Polder.blad van oktober.

Een actie van de gemeentelijke Miniraad en het Gemeentebestuur op Initiatief van Natuurpunt

Behaag ... Natuurlijk
Behaag ... Natuurlijk

Een pleidooi voor streekeigen natuurrijkdom

Duurzaam en streekeigen groen aan lage prijs

Verdere inschrijvingen bij de milieudienst en in het gemeentelijk infoblad

www.natuurpunt.be/behag

Zaterdag 24 september om 7.30 u

Polderwandeling en bezoek aan de trekvogeltelpost op de Scheldedijk

Gids: Luk en Ria Smets-Thys - Leiding trektellingen: Luc Van Schoor
Info: Ria Thys, 03/289 73 66 - ria.thys@telenet.be

Vandaag maken we een herfstwandeling doorheen onze mooie Hobokense Polder en brengen ook een bezoek aan de trekpost van Luc Van Schoor op de Scheldedijk. Het is vandaag de startdag van de herfsttrektellingen die al voor de zesde maal door Luc verzorgd worden en die een schat aan wetenschappelijke informatie opleveren.

Praktisch:

We spreken af om 7.30 u op de parking van de Schroelaan (even

voorbij station). We maken een korte wandeling doorheen de Polder en zullen omstreeks 8.30 u op de Scheldedijk bij Luc aankomen.

Rond 9.30 u wandelen we verder en komen weer aan ons vertrekpunt omstreeks 10.30 u.

Meebrengen: verrekijker, warme kledij ook als het niet zo koud lijkt. Als de weersomstandigheden meezitten, gaan we toch een uurtje stil staan, dan krijg je zelfs koude voeten bij 10°C!; eventueel warme drank.

Grote zilverreiger - Foto: Jan Rose

Zaterdag 1 oktober om 8 u

Burgers' Zoo in Arnhem (NL)

Gidsen: Danny Jonckheere en Eva Suls

Info: Danny Jonckheere, 0478/33 24 27 - jonckheeredesmedt@gmail.com

Wie denkt dat we vandaag een busuitstap maken naar een "gewone" zoo in Nederland, heeft het totaal verkeerd voor! Burgers' Zoo is namelijk wereldbekend voor het enorme complex dat verschillende ecosystemen herbergt, gaande van tropisch regenwoud, over woestijnen tot oceanen.

Vanaf het moment dat je het **regenwoud** ("bush") binnenstapt, plakken je kleren tegen je lichaam omwille van de enorme warmte en vochtigheid. Onmiddellijk sta je versteld van de prachtige natuur waar je in terecht gekomen bent en kom je ogen te kort om al dat gefriemel tussen de enorme bomen waar te nemen. Je hoort vanalles kraken en ziet constant bladeren bewegen, maar het is een heuse zoektocht om de prachtig gekleurde tropische vogels te lokaliseren in het bladerendek van reusachtige bananen-of parasolbomen of één van de andere 15.000 planten-en bomensoorten. Een aantal voorbeelden van vogels die je er kan aantreffen zijn de brilvogels, nectarvogels, fazantduiven. Al de verschillende kleuren van zowel de fauna als de flora zijn een ware lust voor het oog. Zoekend naar een meterslange leguaan of de grote vlederhonden die hoog in de bomen hangen, moet je oppassen dat je de hagedissen

die voor je voeten op de grond wegflitsen, niet verplettert!

Vanuit dit regenwoud is het slechts een kleine stap naar het volgende ecosysteem: "de **woestijn**". In dit veel drogere klimaat is de fauna en flora totaal verschillend. Het stenige landschap is bezaaid met enorme cactussen. Ook hier is het zoeken naar de ontelbare dieren die in dit klimaat leven (aasetende kalkoengieren, rode kardinalen, kolibries...). In de prachtige oase kan men even tot rust komen en volop genieten van al de pracht van de natuur.

De allernieuwste aanwinst van het park is het ecosysteem van de **oceanen**. Via een grottentunnel kom je aan een tropisch strand terecht. Het pad slingert zich rond de rotsen en daalt steeds dieper de zee in tot in de donkere diepte van de oceaan. In het heldere water zwemmen allerlei kleurrijke vissen tussen de koralen. Overal waar je kijkt, zie je indrukwekkende en felgekleurde dieren. Vanuit een prachtig geconstrueerde tunnel word je omringd door de tropische fauna en flora. Je krijgt echt het ge-

voel een diepzeeduiker te zijn. Het is een fantastische ervaring om de prachtige roggen vlak boven je hoofd te zien zwemmen! Op een gegeven moment kom je terecht in de duistere wereld van de nacht, waar men de nachtactieve dieren zoals inktvissen garnalen, nachtlevende koralen aan het werk kan zien. Tenslotte zijn we beland in de diepte der oceanen: een ruit van wel 5 meter hoog en 20 meter lang gunt ons een blik in deze mysterieuze en onbekende wereld. Rond een gezonken scheepswrak zwemmen honderden vissen en regelmatig komt er een witpuntrifhaai of een luipaardhaai uit de donkere diepte op je af zwemmen. Op z'n minst indrukwekkend!!!
Wie een realistisch idee wil krijgen

van deze prachtige ecosystemen of wil weten hoe een buulbuul of een pekari eruit ziet, moet zeker met ons meegaan.

Praktisch: Deze busuitstap is een samenwerking van Natuurpunt Hobokense Polder en Natuurpunt Aartselaar.

Vertrek om 8 u op de parking van Zwembad Sorghvliedt in Hoboken. Meenemen: wandelschoenen, ver-

rekijker, picknick (mag opgegeten worden in restaurant van het park, drank wel aan te kopen).

We voorzien 's avonds een stop in een baanrestaurant voor een warme maaltijd (niet inbegrepen in de deelnemingsprijs)

Terug in Hoboken omstreeks 20.15u.

Prijs: 33 euro p/p (inkom en busreis) - 20 euro voor een kind jonger dan 15 jaar.

Voorinschrijven verplicht. Wie meewil, **stort voor 25 september** de deelnameprijs op rekening 979-6399607-37 van Natuurpunt Hobokense Polder met de vermelding "Burgers' Zoo", aantal personen en mail/tel.nr. Wie bijkomende inlichtingen wenst of wie **na het verstrijken van de inschrijfdatum toch nog meewil**, telefoneert of mailt naar Danny Jonckheere.

Zondag 9 oktober om 9.30 u

Paddenstoelenwandeling in de Hobokense Polder

Gids: Gilbert Van Ael

Info: Annie Vandeweyer - Van Zwieten, 03/828 37 60

In oktober valt traditioneel de Week van het Bos en bovendien is het Antwerpse Milieumaand.

Aan beide projecten verlenen we graag onze medewerking. En omdat het volop herfst is en de paddenstoelen in ons mooi natuurgebied dan

volop staan te pronken, zal onze gids u vandaag meer vertellen over deze prachtige natuurfenomenen.

Meer praktische info in volgend Polder.blad.

Voor de liefhebbers: zie onderstaande cursusinfo.

Foto: André Van Langenhove

Paddenstoelencursus voor beginners

Lesgevers: Hans Vermeulen en Wim Veraghtert

Leiding: Ria Thys

Een organisatie van Natuurpunt Aartselaar i.s.m. Natuurpunt Hobokense Polder

Voor de mensen is de paddenstoel eeuwenlang een mysterieus verschijnsel geweest. Het wonderlijke uiterlijk, het snel opkomen uit de grond om vervolgens weer na korte tijd te verdwijnen, soms smakelijk en soms hallucinatieopwekkend, soms genezend maar in andere gevallen weer dodelijk, maakten dat de mensen een soort heilige vrees koesterden voor dat typische verschijnsel. Met deze vierdelige cursus willen we u inwijden in de boeiende wereld van de paddenstoelen. Er zal aandacht gegeven worden aan de families, de algemene soorten en aan de levenswijze van deze organismen.

Praktisch:

We voorzien **twee theorielessen** op dinsdagen **6 en 13 september** van 19.30 u tot 22.30 u in het Parochiaal Centrum, B. Van Ertbornstraat 7 in Aartselaar.

De **twee praktijkuitstappen** gaan door op zaterdag **17 september** van 14 u tot 17 u in de Hobokense Polder

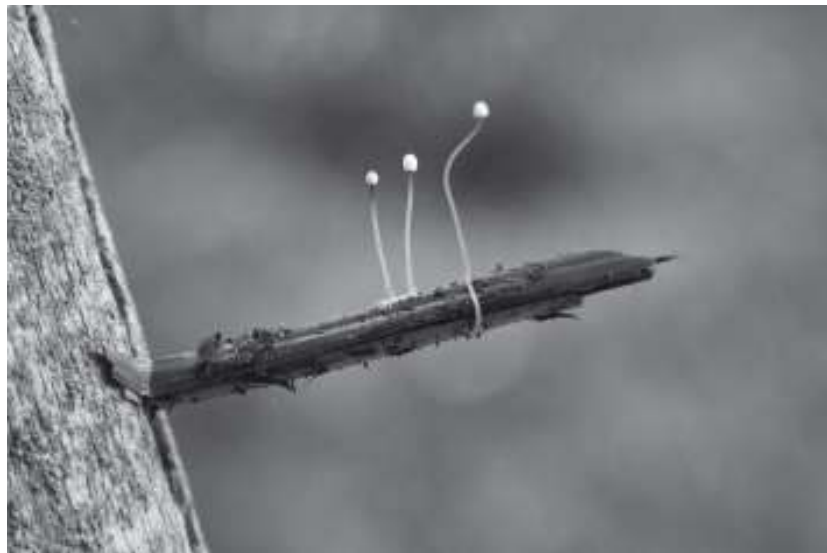
en op zaterdag **1 oktober** van 14 u tot 17 u in het Aartselaarse Cleydaelhof.

Lesgevers zijn Hans Vermeulen en Wim Veraghtert van Natuurpunt Educatie.

Inschrijven verplicht bij Ria Thys, 03/289 73 66 - ria.thys@telenet.be

Deelnamegeld bedraagt 28 euro voor Natuurpuntleden en 36 euro voor niet-leden. In deze prijs is een lijvige syllabus inbegrepen.

Het juiste bedrag dient **gestort** te worden op rek. 979-9767548-41 van Natuurpunt Aartselaar met vermel-

Varenmycena - Foto: Luk Smets

ding "Cursus paddenstoelen", naam cursist en tel/mail.

En uiteraard zijn alle cursisten ook uitgenodigd op de paddenstoelenwandeling op zondag 9 oktober van 9.30 u tot 12.30 u in de Hobokense Polder.

Vogeltrektellingen op de Scheldedijk! Maak het eens mee !

Al het zesde jaar op rij zal Luc Van Schoor in september en oktober zo wat elke ochtend op de Scheldedijk te vinden zijn. De resultaten van zijn dagelijkse trektellingen zorgen voor heel belangrijke informatie.

Gedurende een zestal weken wordt er nagegaan hoeveel vogels er langs de Schelde naar het zuiden trekken op zoek naar beter weer, maar vooral naar voedsel. Uit ervaring weten we dat bij geschikte weersomstandigheden vele honderden vogels van verschillende pluimage passeren, een spectaculaire ervaring.

De trektellingen starten dit jaar op zaterdag 24 september en lopen minstens door tot einde oktober.

Juiste stopdatum is bij het ter perse gaan van Polder.blad nog niet gekend en hangt ook een beetje af van de weers- en trekomstandigheden in die periode.

Om een idee te krijgen van de resultaten van vorig najaar en de lentrektellingen van dit voorjaar, kan je een kijkje gaan nemen op de website www.trektellen.nl (klik op België en zoek bij de locaties Hobokense Polder). Of neem even het Polder.blad januari 2011 ter hand. Daarin vind je een prachtig en uitgebreid overzicht van vorig herfstseizoen. Je kan natuurlijk ook surfen naar onze eigen website www.hobokensepolder.be - Projecten - Trektellen

Luc is bij 'goed trekweer' elke ochtend te vinden op de Scheldedijk. Hij komt dan soms ogen tekort om de langstreckende vogels te kunnen waarnemen. En bovendien moeten

al die aantallen en soorten genoteerd worden, dus een "notulist" is eveneens een enorme meerwaarde. En het is ook allemaal veel gezelliger als je dit met enkelen kan aanvatten. Zoveel redenen om Luc zeker eens (of meermaals) te vergezellen. Bij 'goede trek' gebeuren de tellingen heel de tijd op de Scheldedijk of in de Graspolder op dezelfde plek. Bij 'mindere trek' gaan onze tellers al wandelend zoeken naar de trekvogels die even in de Hobokense Polder vertoeven.

Praktisch:

Wil je deelnemen? Contacteer dan daags voordien (liefst 's avonds voor 22 u) even Luc Van Schoor, 0494/33 63 09. Geregeld stuurt Luc een tussentijdse evaluatie via email. Wil je graag mee geïnformeerd worden, vraag het hem via mail: luc.vanschoor@scarlet.be.

Meebrengen naar de tellingen: verrekijker, eventueel telescoop, (zeer)

warme kledij, ook als het niet zo koud lijkt. Als de weersomstandigheden meezitten, sta je toch enige uren op de Scheldedijk. Dan krijg je zelfs koude voeten bij 10°C!; eventueel warme drank en een knabbel.

Hoe bereik je de telpost? Er zijn meerdere mogelijkheden:

- Parkeren aan einde Scheldelei, trappen omhoog en kasseiweg naar rechts volgen tot je aan de Schelde komt.
- Parkeren op Petroleum Zuid op einde Benzineweg en korte wandeling via de Scheldedijk tot aan de telpost.
- Voor wie het tellen wil combineren met een wandeling: parkeren op de Schroeiaan. Aardgaswandeling volgen doorheen de Polder en zo kom je automatisch aan de Scheldedijk. Nadien kan je je wandeling op het Aardgaswandelpad gewoon verderzetten (wandeling = 7,5 km)

Nieuw vergadermoment voor het afdelingsbestuur!

De bestuursvergaderingen van Natuurpunt Hobokense Polder zijn **open vergaderingen** en worden dan ook steeds aangekondigd in Polder.blad.

De ervaring van het laatste jaar leerde ons dat het op woensdagavond niet altijd gemakkelijk was om

in de Moretus een vergaderzaal te bemachtigen.

Daarom dat we opteren voor een andere weekdag. Juli is onze verlofmaand, maar vanaf augustus vergaderen we **elke derde dinsdag** van de maand in één van de zaaltjes van Moretus, Berkenrodelei 34 te Hoboken. Welkom!

Te koop! Nieuwigheden ...

U las het al in ons aprilnummer: 2011 is het Antwerps Jaar van de Bij. En dat willen we ook met Natuurpunt niet zo maar laten voorbijgaan. In het voorwoord van Danny kon u al lezen dat we enkele geslaagde bijenactiviteiten gehad hebben in mei/juni.

Foto's hiervan vindt u verder in Polder.blad.

De knutselactiviteit van 18 mei met kinderen en hun (groot)ouders was heel succesvol en gaf ons de impuls om meer leden aan te moedigen om hun steentje bij te dragen voor het verder bestaan van wilde of solitaire bijen.

Daarom dat we u de kans geven een **bijenhotelletje** aan te kopen dat onze eigen mensen zelf gemaakt hebben. U hebt de keuze uit twee modellen.

Model 1 kost 5 euro (dit model maakten de kinderen op 18 mei).

Model 2 kost 10 euro (meer beschikbare nestgaten)

U kan dit bestellen door 5 of 10 euro over te schrijven op onze rekening (zie blz 26) met vermelding: "bijenhotel model 1 of model 2"

Uiteraard kan u ook onze andere natuurproducten bestellen: wenskaarten, vogelhuisjes, drankmokken, ... Geef ons gerust een seintje !

Model 1

Model 2

En nog een nieuwigheid ... Onze Creatieve werkgroep ontwierp ter gelegenheid van de magische bomendag een boshoroscoop.

U kan uw **geplastificeerde en persoonlijke boshoroscoop** gebruiken als bladwijzer. Afhankelijk van uw geboortedatum hoort er bij u een bepaalde boom en worden er u eigenschappen toegedicht. We verkopen deze kleurrijke boshoroscoop aan **1,50 euro/stuk (verzending inbegrepen)**. Interesse? Stort 1,5 euro op onze rekening (zie blz 26) met vermelding "boshoroscoop" + uw geboortedatum en -dag.

Uit welke boom ben jij gevallen?

4 februari tot 8 februari

Populier
(De onzekerheid)

- Ziet er erg decoratief uit
- Niet erg zelfverzekerd
- Alleen dapper als het nodig is
- Heeft welwillendheid en plezierige omgeving nodig
- Erg kieskeurig
- Vaak eenzaam
- Grote vijandigheid
- Artistieke aard
- Kan goed organiseren
- Neigt naar filosofie
- Betrouwbaar in elke situatie
- Neemt het partnerschap serieus

Deze handelaars ondersteunen Natuurpunt Hobokense Polder

Hartelijk dank aan onderstaande handelaars en bedrijven voor de financiële ondersteuning die we van hen krijgen voor de verdere ontwikkeling van ons natuurgebied

Fietsenwinkel Hobobikes BVBA, Kapelstraat 137 2660 Hoboken Tel. 03/ 827 58 47
 BVBA Javebo, J. Stormstraat 29 2660 Hoboken Tel. 03/827 46 05
 Verzekeringen en beleggingen Alert N.V., Kioskplaats 60 2660 Hoboken Tel. 03/827 31 50
 Victor Van den Eede en Zonen, Houthandel, Oudestraat 101 2660 Hoboken Tel. 03/827 56 84
 Verzekeringkantoor Marc Van Ruymbeke, Frans Smekensstraat 7 2660 Hoboken Tel. 03/827 29 48
 Urwerken, juwelen en optiek, Annik De Mey, Kioskplaats 81/83 2660 Hoboken Tel. 03/830 21 12
 Beenhouwerij Van Der Keere, Kapelstraat 39 2660 Hoboken Tel. 03/827 53 01
 Tuinaanleg Huylebroeck, Jules Pauwelsstraat 50/52 2660 Hoboken Tel. 03/830 44 90
 Firma Procap, Plastics dopjes, Schroeilaan 15 2660 Hoboken Tel. 03/830 40 00
 Taverne De Schorren, Graspolderlaan 32 2660 Hoboken Tel. 03/828 49 96
 Aan tafel BVBA, Fried Denayer, Pierre Van Den Eedenstraat 47 2660 Hoboken Tel. 03/828 53 28
 Gereedschappen Den Draaiboom, Antwerpsesteenweg 156-160 2660 Hoboken Tel. 03/828 57 04
 Meys Electro, Cuyllitsstraat 17/19, 2018 Antwerpen Tel.03/237 65 66
 Bacob/Dexia Bank, Kioskplaats 62 2660 Hoboken Tel. 03/827 51 53

Enkele werkdagen uit het leven van onze Goudklompjes

Onze Goudklompen hebben de voorbije maanden omzeggens elke week natuurbeheer gedaan in de Polder met een klas enthousiaste kinderen/jongeren.

Maar af en toe trekken ze ook naar de school zelf, zoals onderstaand verslag bewijst.

Met dank aan Roger Desmedt die heel trouw wekelijks een werkverslag doorstuurt.

Vandaag **maandagnamiddag 4 april**, bouwden we met de klas van Juf Kelly (gesteund door stagiaire Magalie) 12 nestkastjes (vogelhuisjes volgens de kids) in SIBLO "De Wegwijzer"

We (ik en andere GKL's) hadden er geen goed oog in. We dachten dat we dit niet tot een goed einde zouden brengen, maar kijk maar naar de foto's.

De kids waren in vorm, zij hadden er zin in. Alle twaalf de huisjes stonden rond 15.30 u in elkaar. Nog wat hameren, schuren en voorzien van krammen en klaar was kees.

Vandaag **woensdag 11 mei** onder schitterende weersomstandigheden gewerkt in de Polder. We namen het Hoogveld en onze vijand nr 1 – de Japanse duizendknoop onder handen.

De aanwezige GKL's (Gilbert, Paul, Franz, André VL, André D) vertrokken met de Passage jongere naar het Hoogveld in het centraal gedeelte.

Ikzelf moest even wachten op de SIBLO – kids, maar die kwamen er al gauw aangestapt onder leiding van Juf Karen.

Op het Hoogveld aangekomen, moesten we Franz (met de maaibalk) en Gilbert (met de bosmaaier) even de tijd geven om een gedeelte vrij te maken, zodat we konden beginnen rakelen en afvoeren.

De kids hadden er zin in. In groepjes van twee (rakelen en opruimen) werd het achterste gedeelte snel vrijgemaakt.

Enkele kids werkten nadien onder leiding van André en Paul en gehol-

Samenwerken was de boodschap

Foto's
Roger Desmedt

Na de geleverde arbeid, de groepsfoto met de afgewerkte nestkastjes of "vogelhuisjes".

pen door Frédérique aan het voorste gedeelte. Hier werd de "platte kar" en de kruiwagen telkens volgeladen en afgevoerd.

Na een verdiende rust (het was zeer warm – oeffff), met eigen meegebrachte drankjes en een lekkere knabbel van Juf Karen (dank u Juf), werd het achterste gedeelte netjes fijngerakeld. Dan vlogen we met heel de ploeg op het voorste gedeelte en klaar was ons werk voor vandaag. Sommigen wilden zelfs niet stoppen zodat de groep toch even moest wachten, tot ook dat was afgehandeld.

Na de nodige "bonjourtjes" en "tot volgende keer", marcheerden de kids onder leiding van Juf Karen moe maar opgewekt

terug naar school.

Alle Goudklompjes waren het er eensgezind over eens, dit was een toffe ploeg, er werd hard gewerkt !! Tot de volgende keer mannen (euh ook madammen natuurlijk) !

De "oudjes" lieten zich met een zucht in hun gemakkelijke stoelen vallen, onder de schaduw van een boom.

Fotocollage: Paul Van den Broeck

Na het nuttigen van de lunch en veel drinken ! konden we nog wat overgebleven maaisel opruimen en ook wij konden de terugrit aanvatten. Deze keer zelfs vroeger dan normaal, dankzij de SIBLO – kids.

Na het opruimen van het materiaal en het stallen van de maaibalk, terug naar huis, waar een welgekomen douche en een fris drankje deze prachtige dag kon afsluiten !

Vandaag, **woensdag 18 mei** zou het een drukke dag worden. Normale werkzaamheden met de GKL en knutselnamiddag voor de kids bijenhôtels maken.

Na de lunch werd aan Pro-cap alles uitgeladen en opgeruimd. Dan alles klaarzetten voor de knutselnamiddag: bijenhotelletjes maken. Franz, André VL en ikzelf werden bijgestaan door Adri en de bestuursleden Danny, Ria en Luk. Al gauw was het er een drukte van jewelste. 12 kids geholpen door mama, papa, opa of oma stonden te trappelen van ongeduld om er aan te beginnen.

Na een degelijke uitleg van Ria: waarom doen we dit, voor welke dieren en hoe, konden we er aan beginnen. Met heel veel inzet werden er 12 bijenhôtels getimmerd, twee bijentorens + een extra uitvinding van André VL.

De zon was van de partij, de sfeer was goed. ATV kwam filmen, enkele fotografen flitsten

er op los, waaronder Willy Verboven van Puntstudio Hoboken en er waren drankjes. De kinderen kregen nog een presentje van Ria: een zakje bloemenzaad om een bloemenzee voor de bijen te verkrijgen. Na een groepsfoto, de kids met hun bijenhotel en de nodige groeten en

bedankjes was deze schitterende dag weeral voorbij. Dan opruimen en alles wegzetten, nog een frisse pint en dan huiswaarts, waar een zalige douche alle zweet en vuil weer eens kon wegwassen. Proficiat aan allen. Het was een geslaagde dag.

Foto's bijenhôtels knutselen
Willy Verboven

PUNT
STUDIO
HOBOKEN

Om 9.30 u vertrokken we in gesplittede slagorde naar onze werkplek aan het rolstoelpad:

- Paul met de maaibalk vergezeld van Gilbert en onze nieuwe GK John, Franz, Andre VL en ikzelf met de auto naar de Scheldelei (wij moeten om 13 u terug zijn voor het knutselen).
- André D en Frédérique met de fiets naar de Scheldelei.

Op de werkplek aangekomen, werden de taken verdeeld:

- Gilbert met de bosmaaier pakte het struweel aan.
- Paul met de maaibalk hakte de JDK in mootjes.
- John, Frédérique en André D voerden maaisel af.
- André VL en ikzelf herstelden twee poortjes aan het raster en zetten ze vast met twee palen.

Na de pauze pakten we met heel de ploeg het hele veld aan zodat dit weer terug een mooie vlakke is.

Nieuw op de website Oude publicaties opnieuw ter beschikking

Luk Smets

In het nu al 33-jaar bestaan van onze vereniging, eerst als Werkgroep Hobokense Polder, nu als Natuurpunt Hobokense Polder, werden verschillende studies gepubliceerd over ons natuurgebied. Het bestuur van onze vereniging besliste enkele oudere en uitgeputte publicaties via elektronische weg terug ter beschikking te stellen van onze leden en andere belangstellenden.

Het gaat om:

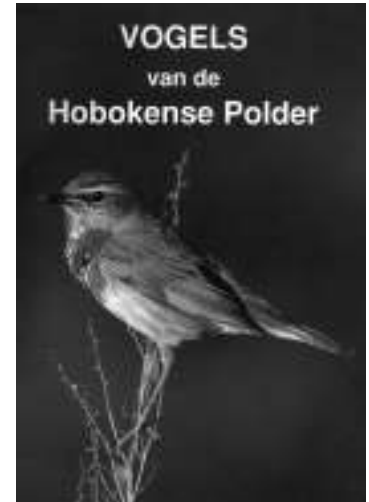
- Onze eerste strijdbrochure "**Hobokense Polder, een ekologisch rapport over een gebied dat niet mag verdwijnen**", samengesteld door een tiental enthousiaste natuurbeschermers en

verschenen in december 1978.

- Een tweede strijdbrochure was "**De Hobokense Polder, nu en straks**", in 1985 samengeschreven door het bestuur van de Werkgroep Hobokense Polder onder coördinatie van Jan D'hondt.
- In het tijdschrift Arabel van maart 1988 verscheen een studie over de "**Spinnen van de Hobokense Polder**".
- In oktober 1990 publiceerde WHOP het boek "**Vogels van de Hobokense Polder**" van Bert Mertens.

Deze werken zijn integraal te lezen op onze website www.hobokensepol-

der.be, kies Communicatie > Publicaties in het menu.

Tips voor onze fotografen

Luk Smets

We deden reeds verschillende keren een oproep om foto's van onze activiteiten binnen te zenden. Deze oproep viel niet in dovemansoren. We tellen al verschillende fotografen onder onze deelnemers. Maar... nu doet zich een nieuw probleem voor. Digitale fotografie en email zorgen ervoor dat we overstelpt worden door foto's. Gevolg is dat we zeer veel tijd nodig hebben om alle foto's te bekijken, soms zelfs te verbeteren om uiteindelijk een reeks op onze website te zetten. Enkele tips om het aantal foto's beheersbaar te houden en de kwaliteit te verhogen:

1. Fotografeer op een **groot formaat** en een **fijne resolutie**.
2. Zet de **klok** in je fototoestel juist. Je fototoestel slaat bij elke foto de opnametijd op. Foto's van verschillende fotografen kunnen gemakkelijk gesorteerd worden met dat gegeven. Voorwaarde is uiteraard dat de klok in je fotoapparaat juist loopt. Denk ook aan zomertijd/wintertijd.
3. Fotografeer naar believen, maar **selecteer** achteraf streng je foto's. Kies de beste er uit. Onscherpe, bewogen foto's gaan recht naar de prullenmand.

4. **Verbeter je foto** eventueel een beetje: verticale foto's rechtop zetten, horizon rechtzetten, rode ogen verbeteren, contrast wat aanpassen, wat bijsnijden... Je moet helemaal geen Photoshop-specialist zijn. Bij elk fototoestel zit wel een programmaatje, dat ruim voldoet. Een gratis programma is Picasa van Google.
5. **Beperk je** voor het doorgeven tot een 20-tal goede foto's. Dit is ruim voldoende voor een slideshow op onze website. Bedenk dat je niet de enige fotograaf bent. Uiteindelijk zal er toch nog een selectie moeten worden gemaakt. Jouw favoriete foto's maken meer kans, als je ze zelf reeds streng geselecteerd hebt.
6. Foto's voor ons tijdschrift moeten op een **grote resolutie** zijn. 1024 x 768 voor de kleine foto's, 2048 x 1536 voor de grote. De bladvullende foto voor de voorkaft vereist minstens 2100 x 3000 pixels, idealiter zelfs 2700 x 3600 (vertikaal). Ook voor een internet slideshow is 1024 x 768 tegenwoordig standaard. Een reeks foto's doorzenden op 640 x 480 is dus niet erg nuttig. Verklein je foto's niet verder dan 1024 x 768. Heb je een

werkelijk goede foto, stuur dan het oorspronkelijk formaat door.

7. Het **JPG-formaat** past een compressie toe met verlies aan kwaliteit. Beperk de compressie zo veel mogelijk. Dus het fototoestel op "extra fijn" zetten en bij verwerking in computer een minimum aan compressie toepassen.
8. In de eigenschappen van het bestand kan je van alle gegevens zetten. Vul hier minstens je naam bij "**auteur**" en zet iets bij "**trefwoorden**" (labels). Zo komt er zeker geen verkeerde naam onder je foto en kan de foto snel teruggevonden worden. Hebben we bijvoorbeeld een foto nodig van een slechtvalk, dan zal Google Desktop deze vinden, indien "slechtvalk" bij de labels staat. Anders verdwijnt je foto waarschijnlijk voor eeuwig in ons archief.
9. Het doorsturen van grote foto's is soms wat zwaar voor email. Door te selecteren los je dit probleem al gedeeltelijk op. Je kan ook meerdere mails sturen. Lukt het niet, dan kan je al je foto's in één groot bestand inpakken (Winzip, jZip, ...) en dit doorsturen met **www.yousendit.com**.

Dieren in nesten ... in je tuin !

Het gebeurt niet alle dagen dat Natuurpunt een boek kan publiceren om een breed publiek te bereiken. Door de samenwerking met Dieren in nesten (Eén) is dat wel gelukt. Natuurpunt heeft een groot aantal tips om een tuin natuurvriendelijk in te richten gebundeld in het leuke boek: **Dieren in nesten in je tuin** (uitgeverij Borgerhoff en Lamberigts).

Elk "biotoopje" op en rond het huis wordt besproken: zolder, schuur, terras, vijver, border, haag, gazon, bomenrij, ... Het boek is bedoeld voor mensen die graag iets willen leren

kennen over algemene soorten in de tuin en hoe ze hun steentje kunnen bijdragen om in elke tuin een stukje natuurgebied te maken.

Het boek is gebaseerd op het Eén-programma met Chris Duchausoit en geschreven door medewerkers van Natuurpunt en rijk geïllustreerd door fotografen die als vrijwilliger voor Natuurpunt actief zijn.

Het is verkrijgbaar in de Natuur.winkel (18 euro voor leden). Te bekijken op [www.natuurpunt.be/boekdiereninnesten](http://www.natuurpunt.be/)

Een stille werker ...

Op zijn dagelijkse wandeltochten doorheen de Hobokense Polder kwam André Van Langenhove deze man tegen.

Hij was volop afval aan het opruimen. Een bezigheid die hij op zijn tochten met de aangelijnde honden al verschillende malen had gedaan.

Dankjewel, meneer Prikkebeen!

Moge vele wandelaars uw voorbeeld volgen ... of nog beter: moge onze bezoekers er zorg voor dragen dat er geen afval achterblijft in de Polder.

Foto: André Van Langenhove

Zingen met Axl

Zaterdag 16 april zongen onze Natuurpunters het hoogste lied samen met Hobokenaar Axl Peleman. ATV filmde op de Schel dedijk de videoclip voor de CD met oude Antwerpse volksliedjes.

Een twintigtal van onze mensen kwam opdagen om het kikkerlied te zingen.

De videoclip is te zien op onze website onder agendapunt Fotoalbum.

Foto: Danielle Van Nieuwenhuysse

Padden op het liefdespad in 2011

Gewone pad - Foto: Bart De Schutter

Dit voorjaar werden in onze afdeling op 2 actieplaatsen amfibieën overgezet.

Aan de Hobokense Polder worden de aantallen alsmaar lager. In totaal werden er slechts 79 padden, kikkers en salamanders levend overgezet. Voor 45 diertjes kwamen we te laat. Nieuwe actieplaats is de Schansstraat nabij Fort 8. Daar konden 204 dieren gered worden (23 slachtoffers).

Totaal voor onze afdeling:

- 283 amfibieën overgezet
- 68 dode dieren

Een evaluatie van onze overzetacties dringt zich op, zeker wat de omgeving van de Hobokense Polder betreft.

We geven u graag enkele resultaten mee op provinciaal en Vlaams vlak.

In de **provincie Antwerpen** namen 22 gemeenten deel aan de actie, goed voor 44 actieplaatsen. In totaal werden er 41.407 amfibieën overgezet (Antwerpen is koploper van de Vlaamse provincies) en werden er ook 3.188 slachtoffers geteld.

In het hele **Vlaamse gewest** namen 74 gemeenten deel, goed voor 146 actieplaatsen.

In totaal werden 125.608 amfibieën overgezet. Spijtig genoeg vielen er 9.099 slachtoffers te betreuren.

Waarnemingen in de regio

1 maart 2011 - 31 mei 2011

Wim Mertens

Na de zeer natte wintermaanden volgden zomerachtige lentemaanden bijna zonder één druppel water. Het hoge waterpeil in de vijvers daalde zienderogen. Het uitzonderlijk mooie weer in de lente nodigde vele mensen uit tot wandelen en genieten van het buitenleven, ook in de natuur- en parkgebieden van onze afdeling. Tussen 1 maart en 1 juni werden voor onze afdeling zomaar liefst **2867 waarnemingen** op waarnemingen.be ingevoerd. Er werden 126 vogelsoorten gezien waarvan 115 in de Hobokense Polder. De tellingen van de voorjaarsstrek georganiseerd door Luc Van Schoor zitten daar zeker voor iets tussen. Maar ook van andere soortgroepen werden mooie lijstjes samengesteld: 73 soorten hogere planten, 65 soorten zwammen en paddestoelen, 'maar' 61 soorten nachtvlinders, 56 soorten spinnen, 31 soorten vliegen en muggen, 27 soorten bijen en wespen, 27 soorten kevers, 16 soorten wantsen, cycaden en vlooien, 15 soorten dagvlinders, 13 soorten zoogdieren, 10 soorten libellen en waterjuffers en 6 soorten sprinkhanen. Het overgrote deel van de soorten werd waargenomen in de Hobokense Polder maar er kwamen ook veel vogel-, dagvlinder- en nachtvlinderwaarnemingen van Fort VIII en omgeving en de omgeving van het Nachttegalenpark (incl. bio-tuin) binnen.

Zwartrosse zandbij

Bruine blauwtjes

Omdat het in Antwerpen het Jaar van de Bij is, zullen we voor een keer met deze soortengroep beginnen. Er komen in Vlaanderen meer dan 300 soorten wilde bijen voor. De meesten leven alleen of solitair, in tegenstelling tot de honingbij die met duizenden samen een volk vormen. Niet alle soorten zijn gemakkelijk op naam te brengen. Uit de Hobokense Polder zijn tot nu toe 26 soorten bekend. Er zijn met zekerheid nog nieuwe soorten te ontdekken! Zandbijen leggen hun eitjes in een holletje

onder de grond. In de lente werden onder andere de **dwergzandbij**, de **grijze zandbij** en **zwartrosse zandbij** gezien (LJ, LVh, ML, WM). Andere bijtjes, waaronder metselbijen en behangersbijen, maken hun nestje in holle stengels en gaatjes in dode bomen. Deze soorten maken gebruik van onze bijenhotelletjes. In onze afdeling werd o.a. de **gehoornede metselbij** gezien (JP). Hommels behoren ook tot de groep der bijen. Dit zijn wel sociale dieren die in groep samenleven. In de Polder werden dit voorjaar de **aardhommel**, **akkerhommel**, **stenhommel** en **weidehommel** waargenomen (LJ, MW).

Bij de vele spinnensoorten zitten er een aantal zeldzame tot zeer zeldzame. **Oeverspinnen** en **gemarmerde galgspinn** zijn zeer zeldzaam en **rood visgraatje** en **groene jachtspinn** zijn zeldzaam in Vlaanderen. Deze vier soorten werden dit voorjaar gezien in de Hobokense Polder (JVB, LJ).

De **zadellibel** is een subtropische soort die als zwerver met zuidelijke luchtstromingen wel eens tot in België komt. Op 20/5 werd één exemplaar gezien langs de Ring ter

Zegendoortje

hoogte van de Silvertopblokken (JS).

Bij de dagvlinders zijn enkele waarnemingen van de **citroenvlinder** op drie verschillende plaatsen in de afdeling (JG, JPo, TV), één **kleine vos** op het Schoonselhof (TV) en enkele **bruine blauwtjes** in de Hobokense Polder (TV) de opvallendste waarnemingen.

Het **zanddoortje**, 2 waarnemingen dit voorjaar (LJ, WM), is het zeldzaamste van de drie soorten doornsprinkhanen die uit de Hobokense Polder gekend zijn. Het komt voor in open, natte, zandige pionierbegroeiingen. Het **zegendoortje** lijkt zeer sterk op het zanddoortje en komt ook voor op open natte pionierbegroeiingen zoals droogvallende randen van vijvers en sloten. Het zegendoortje komt zeer frequent voor in de Hobokense Polder en werd meerdere keren waargenomen (JP, LJ, WM). De derde soort, het **gewoon doortje**, komt ook voor op vochtige plekken en werd ook enkele keren opgemerkt (LJ).

Steenmarters breiden hun areaal in het zuiden van Antwerpen verder uit. Spijtig genoeg stellen we dit vooral vast aan de hand van verkeerslachtoffers. Op 2 april werd een aangereden kadaver gevonden op de Generaal Armstrongweg (SB, SDR). Nog maar eens een aanduiding dat Petroleum Zuid dienst doet als ecologische verbinding tussen de Hobokense Polder en de Ring! Ook de **vos** beperkt zich niet meer tot de Hobokense Polder. Hij laat zich

ook zien op Petroleum Zuid (LV). De **haas** komt in onze afdeling dan weer enkel in het uiterste zuiden voor, in het brongebied van de Hollebeek op de grens tussen Hoboken en Hemiksem (KDK).

Bijna alle 65 paddestoelensorten zijn ingegeven door Willy Sas, op de **krulhaarkelkzwam** na (JP). Het voorkomen van deze zeldzame soort was al bekend van vroeger. Ze zijn enkel microscopisch te onderscheiden van de nog zeldzamere rode kelkzwam, welke ook in de Polder zou voorkomen.

De voorjaarstrektingen gingen door van 16 april tot 15 mei onder leiding van Luc Van Schoor (LVS,

AVL, BM, GB, JDB, JR, JP...). De voorjaarstrek is qua aantallen minder spectaculair dan de najaarstrek, maar qua soorten is het zeker niet slechter. Zo werden regelmatig **purperreiger, grote zilverreiger, lepelaar, kluut, zwarte wouw, bruine kiekendief, boomvalk, slechtvalk, beflijster, boompieper** en **appelvink** waargenomen. **Visarend, blauwe kiekendief, kemphanen** (44!), **kleine plevier** en **groenpootruiter** kwamen éénmaal over. In de buurt van de trektelpost verbleven kortstondig of langdurig boomvalk, slechtvalk, **braamsluiper**, boompieper, beflijster, **bonte vliegenvanger, paapje** en **tapuit**.

Natuurlijk trokken al voor 16 april vele vogels terug naar het noorden. Begin maart trok een groep van 17 **kraanvogels** over de Polder (AVL). Blauwe kiekendief werd ook al vroeger in het voorjaar overtrekkend waargenomen (GB, KD). Een mannetje bonte vliegenvanger werd gezien ter hoogte van de Craeybeckxtunnel (AI). Ter hoogte van het Middelheimpark werd een **havik** gezien op 24/3 (AI). Op 7 mei trok één **wespendief** over Moretusburg (JP). De boomvalk werd niet enkel overtrekkend gezien maar ook in de Hobokense Polder zelf (JP, RD, WM), éénmaal spectaculair op libellenjacht aan het KIJK.punt. Waarschijnlijk broedden ze ook dit jaar weer in het gebied.

Krulhaarkelkzwam

Begin maart verbleven nog enkele late wintergasten in onze streken. Een late **barmsijs** vloog over Polderbos op 3 maart (AD). In die periode werden verspreid in de afdeling nog vele sijzen gezien (AD, DJ, GB, JH, JR, SB). **Pijlstaarten** foerageerden op het Broekskot tot 6 april (AVL, GB, LVS, VB, VL).

Ook **kepen** en **koperwieken** werden gezien tot begin april (AD, DJ, GB, SB, vroegochtendwandeling). Een laatste **kramsvogel** werd gezien op 21/4 (GB).

De **grote lijster** broedt zeer vroeg, begin maart zong deze vogel in de Graspolder (VB, WM). Op 15 maart werd voor het eerst sinds lang nog eens een **matkop** gezien in de Polder (LVS). Deze soort is om onduidelijke redenen de laatste jaren als broedvogel verdwenen.

De eerste ...

De lente is ook steeds het seizoen om uit te kijken naar de terugkeer van zomervogels die overwinteren in zuidelijke regionen.

Zij brachten de lente mee: de eerste

- **tjiftjaf** op 14/3 (RD)
- **zwarte roodstaart** op 16/3 (MS)
- **zwartkop** op 26/3 (GB)
- **blauwborst** op 27/3 (DJ, VB)
- **fitis** op 4/4 (LJ)
- **sprinkhaanzanger** op 9/4 (DJ)
- **koekoek** op 11/4 (LJ)
- **kleine karekiet** op 12/4 (JC)
- **nachtegaal** op 14/4 (LJ)
- **grasmus** op 15/4 (GB)
- **tuinfluit** op 19/4 (JP)
- **wielewaal** op 7/5
- **bosrietzanger** op 25/5 (PH).

Al deze soorten broedden in de Hobokense Polder, waarschijnlijk ook de wielewaal, want hij werd nog zingend aangetroffen op 20/5 (RVR). Ook de braamsluiper had een territorium in de Graspolder: waarnemingen van een zingend mannetje eind april en halverwege mei (GB, JP, JR, PV, WM).

Andere soorten die gebroed hebben zijn **dodaars**, **ijsvogel**, **rietgors**, **tafeleend** en **waterral**. Van **slob-eend** is dit minder zeker (laatste waarneming 2/4) en **wintertaling** kwam waarschijnlijk niet tot broeden (laatste waarneming op 30/3).

Grote zilverreiger - Foto: Jan Rose

Op 22/4 werd kortstondig een **grote karekiet** gehoord op de Reigershoek (LVS). Deze grote broer van de veel algemenere kleine karekiet zit bij ons een beetje op de grens van zijn verspreidingsgebied. Hij komt voor in grote rietvelden waarvan minstens een deel langdurig onder water blijft staan. In de jaren 80 van vorige eeuw broedde deze soort wel eens in de Polder. De **spotvogel** werd één keer zingend waargenomen op 7/5 (LVS).

Vanaf 16 mei werden af en toe al één of twee lepelaars waargenomen op zoek naar eten op het Broekskot (AVL, DJ).

Boomklever is bekend van de groengebieden rond het Nachtegalenpark, maar komt ook voor in het Sorgvliethpark in Hoboken (DJ).

Bosuil heeft ergens in de buurt van het Nachtegalenpark gebroed. Eind maart zaten uitgevlogen uilskuikens hoog in de toppen van de bomen (GB, AI, AJ, SB)

Hopelijk levert de zomer een even rijke lading aan leuke waarnemingen...

Waarnemers:

Alberto Durinck AD
Arne Iserbyt AI

Annelies Jacobs	AJ
Andre Van Langenhove	AVL
Bert Mertens	BM
Danny Jonckheere	DJ
Guy Borremans	GB
Johan Claessens	JC
Jan De Bie	JDB
Johan Glibert	JG
Johan Helpers	JH
Joachim Pintens	JP
Jonas Pottier	JPo
Jan Rose	JR
Jan Soors	JS
J Van Bavinchove	JVB
Koen Driesen	KD
Kris De Keersmaecker	KDK
Leo Janssen	LJ
Luc Verhelst	LVh
Ludo Verloo	LVI
Luc Van Schoor	LVS
Marnix Lefranc	ML
Maarten Schurmans	MS
Mia Willekens	MW
Peter Hofman	PH
Pieter Vervloet	PV
Robrecht Debbaut	RD
Rony Van Regenmortel	RVR
Stijn Baeten	SB
Toon Verbruggen	TV
Viktor Beeldens	VB
Valerie Lejeune	VL
Wout De Rouck	WDR
Wim Mertens	WM
Willi Sas	WS

Naamgeving Gallowaykalfjes

Zondag 15 mei werd de naam van het in maart geboren Gallowaystiertje bekend gemaakt.

In vorig Polder.blad deden we een oproep om een naam in te dienen. En deze oproep viel niet in dovemansoren.

Meer dan 30 mensen dienden een naam in, sommigen zelfs 2 of 3 namen.

MAAR ... de Galloways hebben ons allen verrast! Begin mei werd er namelijk opnieuw een kalfje geboren, ditmaal een vrouwelijk koetje.

Uit de namenlijst werden dus twee namen gekozen, die Wim, onze fiere conservator kon bekend maken tijdens het prachtig verzorgde openluchtontbijt na de vroegochtendwandeling.

Bijna 40 mensen kregen als eersten de namen te horen.

Ons stiertje (geboren 8 maart) zal **Fauno** genoemd worden. De naam werd voorgesteld door Resi Pansaerts. Het koetje (geboren 6 mei) gaat als **Veggie** door het koeienleven. De naam werd aangebracht door Natuurpuntpeter Pol Goossen. Zijn motivatie kan u hiernaast lezen.

Maar onze diertjes hebben ook een peter en een meter.

Charlotte en André, Jeannine en Wim kregen al dadelijk een versje te horen van hun petekinderen.

Liefste peters en meters,

*Al zijn wij dan een koe of stier,
Toch maken wij samen veel plezier.
Wij leren dansen en heel dartel springen,
Alleen een liedje kunnen we voor jullie niet zingen.*

*Maar we roepen voor jullie luid: boe, boe, boe,
Dit is immers de taal van een stier en een koe.*

*En bovendien krijgen jullie een dankbare lik van ons allebei,
Want we zijn met zo'n toffe peter en meter SUPERBLIJ !*

*Fauno en Veggie
Hoboken, 15 mei 2011*

Fauno en Veggie - Foto: Sonja Van Kerckhove

Een lekker presentje voor Resi - Foto: Sonja Van Kerckhove

Veggie !

Altijd mooi en hoopgevend als dierenliefde en milieuvriendelijkheid hand in hand gaan, ja zelfs naadloos met elkaar versmolten zijn. Dierenvrienden die écht om milieu geven naast milieubewusten die écht om dieren geven. Met mijn *groot hart voor dieren* ben ik tevens nationaal peter van Natuurpunt. De afdeling Natuurpunt Hobokense Polder schreef onlangs een wedstrijd uit. In de kudde Galloway-runderen die de Hobokense Polder begrazen, werd een kalfje geboren. Daar moest uiteraard een naam voor gezocht worden. De inzending met de origineelste naam zou beloond worden met een eervolle vermelding in het eerstvolgende ledenblad. Als diervriendelijke en milieubewuste vegetariër, vis noch vlees, dacht ik onmiddellijk aan de naam 'VEGGIE'. Geef toe... een doordenker van formaat. En ja, hoor, mijn inbreng werd door de plaatselijke bestuursleden met het nodige enthousiasme onthaald. Die ludieke eerste prijs was voor mij. Hartverwarmend! Waarom 'VEGGIE'? Hoeft dat nog enig betoog? Vegetariër zijn is *niet akkoord gaan* met de grootschalige hongersnood in de wereld, met onnoemelijk veel wreedheid tegenover dieren, met grenzeloze milieuvervuiling, met gigantische verspilling van drinkwater en aardoppervlakte. Een krachtig statement waar ik persoonlijk van doordrongen ben. Wegens plaatsgebrek meer details hierover op www.eva.be.

Mijn droom? Dat ieder mens die echt - maar dan ook écht - om dieren geeft en ieder lid van Natuurpunt die echt - maar dan ook écht - om het milieu geeft *minstens één dag per week veggie* eet. Donderdag-veggiedag! Twee of drie dagen zou nog mooier zijn. Vier of vijf een natte droom. Volledig veggie een complete euforie. Wat zou de aarde met zijn dierenrijk de mensheid dankbaar zijn.

Pol Goossen

Gezondheidsforum Vlees en het effect op het Milieu Deel 1

Thierry Maréchal

In vier afleveringen laten we Thierry Maréchal aan het woord met een uitvoerig relaas over Vlees en het effect ervan op het milieu en de gezondheid.

In dit nummer en in het oktobernummer zal je meer kunnen lezen over de effecten van vlees op het milieu. In het januari- en aprilnummer zal je de effecten van vlees op de gezondheid kunnen vernemen.

Thierry Maréchal, voor velen allicht ook gekend als de echtgenoot van Resi Pansaerts en papa van Joeri en Kevin, heeft zijn studies in de voeding- en gezondheidszorg gevolgd bij de Europese Academie en de U.A. Jaarlijks volgt hij ook verschillende bijscholingen.

Gastspreker bij voordrachten over Voeding & Gezondheid voor verschillende internationale firma's.

Lesgever voor Elker-ik, KAV, Vormingplus-hogeschool, Culturele centra, sportraden, sportverenigingen, Vlabus, CM, Velt, scholen, Ministerie van Landbouw, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Provinciale Mina-Raad, Gemeentediensten, ...

Hij is ook provinciaal medewerker bij Velt en woont in de wijk Polderstad in Hoboken.

Schadelijke stoffen uit het milieu

Ons milieu is zwaar aangetast door een aantal chemische stoffen en zware metalen, waarvan de schadelijke invloed op onze gezondheid is aangetoond. Zelfs een beperkte aantasting met chemicaliën die zich hebben opgestapeld in levende organismen, kan leiden tot een zeer hoge graad van besmetting in de lichaamswefsel van dieren. Om een voorbeeld te geven: in een biologisch milieu in het Ontario-meer (VS) accumuleren kleine waterorganismen

Bossen ... onze zuurstofleveranciers - Foto: Thierry Maréchal

zoals algen, PCB's in concentraties die honderden keren hoger liggen dan in het omringende water. Vissen die de algen eten, accumuleren nog grotere hoeveelheden, en vogels zoals zilvermeeuwen die aan de top van de voedselketen vis eten, krijgen de grootste hoeveelheden binnen. Het niveau van PCB's in hun eieren kan tot 25 miljoen keer hoger liggen dan het oorspronkelijke niveau in het water. Mensen die aan de top van de voedselketen staan (door de consumptie van koeivlees, varkensvlees, kip, vis, melk, kaas, en eieren), kunnen nog hogere concentraties van deze biologische accumulatieve stoffen vertonen dan de dieren die ze eten.

Biologische landbouw

Biologische producten zijn beter voor je gezondheid, voor de biodiversiteit (zie Polderblad januari 2011) en voor het milieu. Ze werden geteeld zonder kunstmest of chemische pesticiden, bevatten geen ongewenste reststoffen, en zijn rijker aan mineralen, vitamines en eiwitten. Biologische landbouwtechnieken bewaren de

kwaliteit van de bodem en beschermen het gewas op een plantvriendelijke manier. Er worden geen genetisch gemanipuleerde organismen gebruikt en de producten worden onderworpen aan strikte controles.

Veeteelt en efficiëntie

In de meeste gevallen is veeteelt een inefficiënte manier om mensen te voeden, vooral wanneer het gaat om de productie van vlees en eieren. Dit komt omdat het vee de energie en het eiwit uit zijn voeding niet alleen aanwendt voor zijn groei, maar ook voor onderhoud, beweging, temperatuursregulatie en eventueel nakomelingschap. Hierdoor zullen de meeste landbouwdieren op elk moment van hun leven meer voedingsenergie of eiwit geconsumeerd hebben, dan zij kunnen opleveren. Dit betekent dan ook dat het doorgaans minder verspillend is om de voor de mens eetbare voedergewassen rechtstreeks te consumeren i.p.v. ze als veevoeder te gebruiken. Zo wordt bijvoorbeeld gemiddeld 44% van alle graangewassen in de wereld als veevoeder gebruikt.

Hoe (in)efficiënt de omzetting van plantaardig naar dierlijk voedsel werkelijk is, hangt niet alleen af van de aard van het veevoeder, maar ook van de diersoort, het product en de omstandigheden waarin de dieren worden gehouden. Belangrijk hierbij is dat men voor de berekening van de efficiëntie enkel die delen van het veevoeder in rekening brengt die voor de mens eetbaar zijn.

Zoals uit de tabel blijkt, is het overgrote deel van de veeteeltproducten inefficiënt (< 1), en dient het vee 1,5 tot 4,3 keer zoveel door de mens consumeerbare energie te eten, dan het kan opleveren. Wat betreft het eiwit lopen deze cijfers uiteen van 1,1 tot 3 maal zoveel. Voorts blijkt uit de resultaten dat melk en rundvlees afkomstig van met ruwvoer gevoederde dieren doorgaans wel op een efficiënte manier kunnen geproduceerd worden, maar dit hangt in sterke mate af van de aard van het veevoeder. Als we de bovenstaande berekeningen herhalen zonder uitsluitend de voor mensen eetbare gewassen in rekening te brengen, dan zullen we zien dat zelfs melk en rundvlees afkomstig van met ruwvoer gevoederde dieren inefficiënt blijken te zijn. Dit bewijst dat de efficiëntie van beide veeteeltproducten in wezen te danken is aan het veelvuldige gebruik van bijproducten, afvalproducten en ruwvoer, en een minimaal gebruik van graangewassen.

Hierbij moeten echter drie belangrijke opmerkingen gemaakt worden. Ten eerste, wanneer men op Europees vlak beslist om de graanoverschotten weg te werken, zal dit een hoger gebruik van granen in het veevoeder veronderstellen, waardoor ook deze veeteeltproducten minder efficiënt worden. Ten tweede, wat wij bij- en afvalproducten noemen, hangt voor een deel af van ons consumptiepatroon. Zo komt er bij de productie van wit brood bijvoorbeeld meer 'afval' vrij dan bij volkorenbrood. Veel bijproducten zijn echter ook afkomstig van de zogenaamde genotsmiddelenindustrie waarvan de huidige omvang misschien niet zo wenselijk is. Efficiëntie van enkele belangrijke veeteeltproducten.

Verhouding tussen de invoer van voor de mens bruikbare voedingsenergie en eiwit en de uitvoer in de vorm van dierlijke producten (Nederland). Een cijfer lager dan 1 geeft aan dat de omzetting inefficiënt is.

Veeteeltproduct	Energie	Eiwit
Eieren	0,23-0,24	0,36-0,40
Kalfsvlees	0,29	0,33
Kippenvlees	0,28-0,29	0,43-0,62
Varkensvlees	0,31-0,40	0,29-0,34
Rundvlees	0,65	1,19
Rundvlees (veel krachtvoer)	0,41	0,94
Rundvlees (veel ruwvoer)	1,30	2,70
Melk	1,07-2,90	2,08-3,40

Denk hierbij bijvoorbeeld aan bijproducten als melasse en bietenpulp die afkomstig zijn van de suikerproductie. En tot slot, wat het ruwvoer betreft, is het inderdaad juist dat mensen geen gras eten, maar in Europa kan het land waarop het gras groeit in heel wat gevallen net zo goed gebruikt worden voor de productie van eetbare gewassen. In dergelijk geval zullen planten per hectare doorgaans meer energie en eiwit opleveren dan melkkoeien, laat staan vlees.

Veeteelt en landgebruik

Als gevolg van de inefficiëntie van de meeste veeteeltproducten zal men voor de productie ervan doorgaans extra beslag moeten leggen op landbouwgrond. Hierdoor houdt veeteelt niet alleen voedselverspilling in, maar ook overmatig landgebruik. Van de 49 miljoen km² landbouwgrond die de wereld rijk is, wordt ongeveer 69% gebruikt om vee op te laten grazen. De overige 15 miljoen km² bestaat uit akkerland, waarvan ongeveer een vierde wordt ingenomen door veevoedergewassen. Het

grootste deel hiervan, zo'n 21% van de totale hoeveelheid akkerland, wordt enkel en alleen gebruikt voor de productie van graangewassen voor dierlijk gebruik. Globaal kunnen we stellen dat ongeveer 76% van alle landbouwgrond in de wereld of 29% van de totale landoppervlakte van de aarde gebruikt wordt voor veeteelt.

Ook in Europa wordt het overgrote deel van de landbouwgrond voor veeteelt gebruikt. Zo wordt volgens Agra Europe bijna drie vierde van alle landbouwgrond in de EU aangewend voor de productie van veevoeder. Om het Europese vee te voeden zijn daarnaast ook tientallen miljoenen hectaren landbouwgrond vereist in niet-EU-lidstaten. In het jaar 1995/1996 bijvoorbeeld importeerde de EU 70% van de totale hoeveelheid eiwit die als veevoeder werd verbruikt, uit niet-EU-lidstaten, waarop het Europees Parlement commentarieerde: "De Europese landbouw is in staat de Europeanen te voeden, maar niet hun [landbouw] dieren."

Veeteelt en ontbossing

Een deel van de landbouwgrond die gebruikt wordt voor veeteelt bestaat uit geconverteerde bosgebieden. Het probleem van ontbossing doet zich niet alleen voor in gebieden met tropisch regenwoud, maar is een wereldwijde kwestie. Gevolgen van ontbossing zijn het verlies van culturele diversiteit, verlies van biodiversiteit en een onrechtstreekse bijdrage aan het broeikas effect doordat minder koolstofdioxide kan worden opgeslagen.

Ontbossing kent verschillende (ook natuurlijke) oorzaken, maar de twee belangrijkste zijn houtproductie en veeteelt. Wat de laatste betreft, wordt bos zowel geruimd voor weiland, als voor het telen van veevoedergewassen.

In een ontbost gebied zullen bodemnutriënten vlug verdwijnen, en gaat kruid vaak gras vervangen, wat voor de landbouwer ongewenst is. Kunstmeststoffen kunnen maar een tijdelijke oplossing bieden, en natuurlijke regeneratie is zeer moeilijk. De helft van alle weidegrond in het Amazonegebied is in uitgeputte staat achtergelaten.

De tropische regenwouden vormen een belangrijk probleemgebied. Sinds 1950 is 200 miljoen hectare tropisch regenwoud verdwenen, wat overeenkomt met één vijfde van de wouden van de wereld, of meer dan de helft van alle tropisch regenwoud. Terwijl ontbossing van het Afrikaanse en Zuidoost-Aziatische regenwoud voornamelijk moet worden toege-

schreven aan gewassenteelt en houtproductie, is in Zuid-Amerika veeteelt de voornaamste oorzaak. Van het tropisch regenwoud bevindt één derde zich in Brazilië. Daar verdwijnt het regenwoud vandaag à rato van 5.000 voetbalvelden per dag, en wordt 70% van de ontbossing toegeschreven aan veeteelt. In Midden-Amerika is het aantal koeien sinds 1950 uitgebreid van 4,2 naar 9,6 miljoen, en is de totale hoeveel-

heid weiland tussen 1955 en 1995 toegenomen van 3,9 naar 13,4 miljoen hectare. Midden- en Zuid-Amerika kunnen ver van ons bed lijken, maar ook Europese dieren worden gedeeltelijk met Zuid-Amerikaans veevoeder (soja) gevoed. Hetzelfde geldt voor tapioca uit Thailand, die in sommige gevallen op ontbost gebied geteeld werd en in Europa wordt ingevoerd om te dienen als veevoeder voor koeien, varkens en kippen.

Bronnen:

- EVA (Ethisch Vegetarisch Alternatief)
- Helga D'Havé
- U.A., Xenobiotica in de voeding / Milieukunde, Prof. Deelstra
- AMINAL
- www.vmm.be
- www.alexiswellness.be
- FAO
- FAOSTAT. (Food and Agriculture Organisation Statistical Databases)
- Livestock and the Environment. Finding a Balance. A study coordinated by the Food and Agriculture Organisation of the United Nations, the United States Agency for International Development and the World Bank. European Commission, Brussels, Belgium.
- Agra Europe. The EU Animal Feed Sector 1996-2000. Agra Europe Special Report No. 83. Agra Europe Ltd., London, UK.
- European Parliament. Le déficit de l'Europe en aliments composés du bétail et l'agenda 2000.

Agriculture, Forestry and Rural Development Series, AGRI 110. European Parliament, Brussels, Belgium

- WRI World Resources.. A Guide to the Global Environment. Oxford University Press, Oxford, UK and New York, USA.
- Van Steertegem, M. et al. (2000). Milieu- en natuurrapport Vlaanderen: scenario's. MIRA-S 2000.
- Vlaamse Milieumaatschappij (VMM), Aalst, België en Garant Uitgevers NV, Leuven, België en Apeldoorn, Nederland.
- EEA (2000). Environmental Signals 2000. Environmental Assessment Report No. 6. European Environment Agency (EEA), Copenhagen, Denmark.
- Heirman, J.P. et al. (1997). MINA-plan 2. Het Vlaamse Milieubeleidsplan 1997-2001. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Administratie Milieu-, Natuur-, Land- en Waterbeheer (AMINAL), Brussel.

Westmalle Trappist in een 'Natuurpuntjasje'

Natuurpunt blaast eind dit jaar 10 kaarsjes uit.

Om dit te vieren stapte Natuurpunt naar de Brouwerij der Trappisten van Westmalle om een feestelijke verpakking met twee flesjes tripel, twee flesjes dubbel en een trappistenglas te ontwikkelen.

De mandjes worden verkocht aan 10 euro (0,40 leuro eeggoed inbegrepen) het stuk.

Per verkocht mandje krijgt Natuurpunt 2 euro.

Vanaf 16 juni 2011 zijn deze mandjes te verkrijgen in alle Vlaamse Delhaizewinkels.

Proost!

lemke de Bij Een kortverhaal van Frieda Heyninck

We zijn trots u een nieuwe rubriek te kunnen voorstellen.

Onze trouwe medewerkster Frieda Heyninck, moeder van Eva Suls, is niet alleen actief in onze Creatieve werkgroep die in juni de magische bomendag organiseerde.

Zij blijkt ook een schrijfster te zijn, die verrukkelijke verhaaltjes in een handomdraai uit haar mouw weet te schudden.

Hieronder kan u en al zeker onze jongste lezertjes - in het Antwerps Jaar van de Bij - genieten van een knap verhaal recht uit de bijenkorf! Met dank, Frieda!

Het was vroeg in de ochtend van wat een mooie zonnige dag beloofde te worden en er heerste al een drukte van belang in de bijenkorf waar lemke de Bij woonde.

lemke de bij

Ze stond, samen met haar vriendinnetjes bewonderend te kijken naar de volwassen bijen die één na één vertrokken om nectar te gaan verzamelen.

Vandaag was eindelijk de grote dag aangebroken, vandaag zouden ze ook, voor de eerste keer, naar buiten mogen vliegen op zoek naar bloemen. Ze zoemden allemaal opgewonden.

lemke was in gedachten nog maar eens aan het herhalen wat ze in de bijenschool geleerd hadden, hoe je moest vliegen, hoe je de beste bloemen kon herkennen... Sommigen waren hun vleugeltjes aan het uittesten, een ander bijtje vroeg zenuwachtig: "Welke bloemen waren nu weer be-

langrijk, de rode of de gele?" Kortom het was een gezoem van jewelste.

Opeens hoorden ze een stem "Meisjes, meisjes, even stil alstublieft!" Het was juffrouw Prik, hun lerares. Toen ze allemaal stil waren, zei juffrouw Prik:

"Vandaag gaan we voor de eerste keer naar buiten, dat weten jullie?"

Er klonk een opgewonden gezoem "Stilte!" zei juffrouw Prik.

"We gaan netjes op een rij staan en op mijn teken gaan jullie allemaal achter mij naar buiten, één voor één, is dat begrepen?"

"Ja, juffrouw Prik" zoemden alle bijtjes.

"Vooruit dan, daar gaan we" en terwijl ze één na één naar buiten vlogen, keek juffrouw Prik of alles in orde was.

lemke vloog in het begin een beetje onwennig maar het ging beter en beter en terwijl ze allemaal achter juffrouw Prik vlogen, keek lemke nieuwsgierig rond. Ooh, wat was het mooi buiten, de blauwe lucht, de warmte van de zon, de vele kleuren. Ze wist niet waar eerst te kijken. Plots daalde juffrouw Prik en alle bijtjes volgden haar, ze zagen dat ze recht naar een groot huis vlogen, er stonden bomen rond met allemaal bloemetjes in.

"Kies allemaal een plekje uit en verzamel zoveel nectar als je kunt" riep juffrouw Prik en hop, alle bijtjes vlogen zoemend rond, ieder naar een eigen plekje.

lemke zocht natuurlijk ook een plekje maar een eindje verderop zag ze allemaal bloemen staan. Daar is mijn plekje, dacht lemke en ze vloog zoemend naar een grote bloem wat verderop. Op het moment dat ze een perfecte landing maakte op

Juffrouw Prik

de bloemblaadjes, kwam er van de andere kant een kleine hommeltje aan-gevlogen die ook op dezelfde bloem landde.

"Auw", riepen ze tegelijk want ze botsten met hun hoofdjes tegen elkaar. Ze wreven allebei over de zere plek en keken elkaar belangstellend aan.

"Hallo" zei lemke "ik ben lemke de bij, wie ben jij?"

"Ik ben Dommeltje, de hommelt" zei het hommeltje.

"Zoek jij ook nectar in de bloemen?" vroeg lemke.

Gewichtig zei Dommeltje: "Het is al mijn derde keer dat ik buiten vlieg op zoek naar nectar!"

"Waw" zei lemke bewonderend "bij mij is het nog maar mijn eerste keer" "Neem jij deze bloem dan maar" zei Dommeltje "ik vind wel een andere" en ze vloog brommend weg.

Dommeltje, de hommelt

lemke was een tijdje ijverig bezig nectar te verzamelen en ze vloog van bloem tot bloem waarbij ze Dommeltje dikwijls voorbijvloog.

Toen ze even op een blad zat uit te rusten, kwam Dommeltje naast haar zitten.

"En... lukt het een beetje?" vroeg ze. "Ja" knikte lemke.

Plots zagen ze op een bloem dichtbij een mooie, slanke bij zitten en lemke zei "Oh, wat is ze mooi"

"en zo slank" zei Dommeltje, terwijl ze naar haar eigen dikke buikje keek. lemke en Dommeltje vlogen naar de bloem en lemke zei "Goeiedag Mevrouw, zoekt u ook nectar?"

"Ja" antwoordde deze "ik ben een wesp, jij bent een bijtje nietwaar?"

"Ja" zei lemke "ik vlieg vandaag voor de eerste keer buiten, maar bij Dommeltje is het al de derde keer!"

"Hemeltje" zei Mevrouw wesp vrien-

Mevrouw wesp

delijk “neem deze bloem dan maar, ik vind wel een andere” en ze vloog weg. Dommeltje vloog ook een eindje verder en ze verzamelden vlijtig voort nectar. Toen zag lemke op een andere bloem iets bewegen, het had mooie vleugeltjes die schitterende kleuren hadden. Nieuwsgierig vloog ze ernaar toe “Goeiedag mevrouw, bent u ook een bij?” vroeg ze beleefd. Lachend antwoordde deze “Neen, ik ben Fladdertje, de vlinder, ik fladder van bloem

tot bloem om nectar te verzamelen. Jij bent een bijtje nietwaar?” “Ja,” zei Dommeltje die ook was komen aanvliegen “lemke vliegt voor de eerste keer buiten, en ik al voor de derde keer!” “Nee maar” zei Fladdertje tegen lemke “neem jij deze bloem dan maar, ik vind wel een andere!” en ze vloog weg. Het werd al wat later en lemke begon toch wel een beetje moe te worden.

Fladdertje de vlinder

Gelukkig hoorde ze juffrouw Prik in de verte roepen:

“Meisjes, verzamelen, we gaan naar huis !”

“Dag Dommeltje, dag mevrouw wesp, dag Fladdertje” riep lemke en al zwaaiend zoemde ze weg.

Toen ze terug in de bijenkorf waren en ze allemaal hun nectar hadden afgegeven zei juffrouw Prik:

“Bravo, goed gewerkt, ik ben trots op jullie, vanaf morgen mogen jullie alleen vliegen, jullie zijn allemaal geslaagd voor jullie bij – examen! **Maar...blijf eraan denken dat wij héél belangrijk zijn voor de natuur, want als wij de bloemetjes niet bevruchten doordat wij van bloem tot bloem vliegen, zijn er geen appels of kersen of andere vruchten!**”

Gewichtig zoemden alle bijtjes instemmend, ook lemke. Ze voelde zich gloeien van trots en blijdschap omdat ze nu een échte bij was. Blij dacht ze aan haar nieuwe vriendjes, Dommeltje, Fladdertje en Mevrouw Wesp en met een gelukkige glimlach viel ze vermoeid in slaap.

Werkgroep Natuurpunt Antwerpen Jong op nachtwandeling in de Polder

Eva Suls

Zaterdag 14 mei organiseerde Natuurpunt Jong haar eerste activiteit in de Hobokense Polder met een behoorlijk aantal deelnemers, er was zelfs iemand speciaal uit Westerlo gekomen. Ook waren de weergoden ons gunstig gezind.

De deelnemers kregen uitleg over de verschillende onderzoeksmethoden die men gebruikt om zoogdieren en vleermuizen op te sporen. Tijdens de wandeling werden de deelnemers verrast door twee foto's. De foto's en films die daar gemaakt werden, konden onmiddellijk op een notebook bekeken worden. Ook werden er films en foto's getoond van andere uitstappen waar dassen en vossen gefilmd werden. Met de lifetraps konden drie schattige muisjes bewonderd worden.

Iedereen kon ook kennismaken met nachtkijkers en batdetectoren.

Voor deze bijzonder geslaagde avond zorgden twee uitstekende gidsen, Ben Van Der Wijden en Sven Verkem!

Foto's: André Van Langenhove

Dag van het Park: 29 mei Sfeerbeeld van een boeiende “bijenwerkdag” in Sorgvliethpark

Roger Desmedt

Zondag 29 mei nam Natuurpunt Hobokense Polder deel aan de Dag van het Park te Hoboken.

Schitterende organisatie vanwege het distrikt, proficiat aan de verantwoordelijken.

Wij hadden een infostand en een knutselstand (bijenhotels maken) Spijtig dat onze organisatrice Ria het moest laten afweten wegens rugklachten; zij had alles geregeld en kon nu het resultaat niet zien. Bij het afsluiten kon ze het niet laten om er toch bij te zijn, dus hebben we haar gebriefd, dat alles goed verlopen was.

Het begon reeds om 8.30 u voor Luk en mezelf. Materiaal inladen vanuit de container aan Procap. Dan naar het park en alles transporteren naar onze stand.

Gelukkig kregen we toen ook hulp van de infostandmedewerkers Chris, Eva, Frieda, Resi en Godelief en van de Gkl's André VL en Rita.

Snel was de infostand en de knutselhoek opgebouwd en reeds voor de geplande opening waren wij al aan het zagen, boren en timmeren.

Toen vertrokken de wandelaars (met Danny) en startte de vogelshow, dus even rust voor ons.

Even genieten van een laat ontbijt, wat drinken en dan voorbereidingen treffen voor de drukte van straks.

En inderdaad, tegen 12 u – 12.30 u startte de rush en hebben we niet meer stilgestaan. Tussen de 50 en 100 bijenhotels (houten en opgevulde PVC buizen – die de woensdag voordien door Luk en Adri waren voorbereid) werden er gemaakt en trots meegenomen naar huis. Opa's, papa's, mama's, kids en kleuters, iedereen wou één van de twee (soms ook beiden en meerdere) hotels mee naar huis.

Onze mensen hebben van 12.30 u tot 17 u geen rust meer gehad. Ondertussen vertrok de tweede geleide wandeling (geleid door Luk) van Natuurpunt.

Al onze voorheen opgespaarde JDK en riet waren zo goed als op, van de houten blokken (Robinia) en PVC buizen waren er nog enkele over, dus goed gewerkt en een schitterend resultaat.

Dan alles terug inpakken en inladen (ook Godelief snelde ons ter hulp). Even samen genieten van de geleverde arbeid met een frisse pint (dank u penningmeester Luk), met de ondertussen aangekomen Ria.

Dan terug naar onze container met Ria, Luk en mezelf, waar we alles konden sorteren, persoonlijk materiaal en materiaal voor de container. Om 18.30 u konden we moe maar voldaan naar huis.

Een schitterende dag, met oog voor natuur en voor een gezellig

samenzijn, was weeral voorbij. De afwezigen hadden ongelijk.

Dank aan de organisatie van het district Hoboken. Dank aan de organisatie vanuit Natuurpunt Hobokense Polder (Ria, Luk en Danny) Bedankt medewerkers die even, of de hele dag hebben gezwoegd om dit succes te realiseren.

Een moe maar gelukkig Natuurpuntlid en GKL'je

Foto's: Luk Smets

Orchideeëncursus Sfeerbeeld van de praktijkwandeling in de Hobokense Polder op 9 juni

Ward Van Kerckhoven

Op 'n mooie zomerse juni-avond chauffeerde Marnix ons vanuit Aartselaar 10 km noordwaarts naar het opgespoten land van Hoboken. Ja, 'n wijd uitgestrekt natuurgebied op de rechter Scheldeoever, neergepoot tussen Hoboken city en Antwerpen Petroleum Zuid.

Nog geen 300 m gestapt of ... we hadden al prijs. Op 'n vrij duistere bosplaats langs het pad, typisch zei onze gids, stonden daar de embryo's van twee **breedbladige wespenorchissen**, dus nog niet in bloei, maar wel met 2 bij elkaar verstrengeld door de ondergrondse wortelstokken. Ze zouden in onze streken vrij talrijk te vinden zijn. Ook in de Reukens en 't Cleydaelhof te Aartselaar moeten wij bij wijze van huiswerk eens gaan snollen naar dit prachtexemplaar. Nog geen tien minuten later of we hadden weer prijs ... nu snap ik waarom er in de Hobokense Polder een nieuwe straat is bijgecreëerd: de orchideeëndreef. Heel, heel aangenaam verraste hij ons: de lichtroze, lila soms praktisch wit, betoverende bloempjes van de **bosorchis**. Gevlekte bladeren zijn ook kenmerkend. Daardoor worden ze al eens verward met de gevlekte orchis.

Breedbladige wespenorchis

Tientallen glorieerden er in hun pracht en praal. Zoals kinderhandjes, alweer vrij vlug tevreden. We speurden nog langs "den draad" tussen de bramen naar de bijenorchis. Tevergeefs. Geen bijen die zoemden, alleen muggen die prikten.

Maar Marnix bleef ons ontmoeten en had nog wat achter de hand. In de vogelkijkhut beoerden we de dodaars, de wilde eenden en het zwarte poepje van de krakeend en toen we het klepje wilden dichtklappen verscheen daar het summum van de avond: een lepelaar met zijn zwarte poten tot zijn enkels of knieën in 't water - dat laten we nu in 't midden - en zijn zwarte lepelvormige snavel, zevend van links naar rechts in 't water op zoek naar visjes, waterdiertjes en -plantjes. Was hij op doortocht naar de Verrebroekse plassen, waar hij broedt? Het was in ieder geval een aangenaam bezoekje.

Tussen de Konikpaarden, de Galloayrunderen en de kattenbak (een eigenaardig van chemische korrels bijeengekieperd tot lichtgrijze berg) ontdekten we nog allerlei plantaardige vondsten.

Geel boerenwormkruid - dat men vroeger in de kasten legde om het ongedierte weg te houden en aan de rijstpap toevoegde om 'n apart smaakje te krijgen - de gele rolklaver, de gele ratelaar, die zijn rijpe zaden binnenin laat ratelen, de gele muurpeper of rijstpap, het gele St-Jacobskruid, het gele zilverschoon, zilverachtig gekleurd op de onderkant van de blaadjes, een tredplantje dat om de twee jaar bloeit. Daarnaast ook de witte

Bosorchis - Foto: Mout Janssens

avondkoekoeksbloem, bezocht door nachtvlinders.

Weer een bloemlezing van vindingrijke woorden; dit is slechts een peulschil van wat we die avond allemaal te zien kregen, maar last but not least, een zeldzame: het witte zonneroosje, echt de moeite waard. En 't was nog niet gedaan: op de Schelddijk 'kruidvlier'. Een kruid met mooie bladeren, uit de vlierfamilie, waarvan de bovengrondse stengel elk jaar afsterft, maar ondergronds breidt de plant zich uit via uitlopers.

Heren, dames en conservator van de Hobokense Polder, wij bedanken jullie voor dit waardevol stuk natuur, maar denk eraan, u hebt er een enthousiaste vrijwilliger voor de toekomstige beheerswerken bij: ons Anne. In ruil voor 'n kilootje noten zal zij helpen om de Japanse duizendknoop klein te krijgen.

Algemene info

Lidmaatschap Natuurpunt: 24 euro per jaar te storten op onze rekening. Dit bedrag omvat het lidmaatschap voor het hele gezin. Als lid van Natuurpunt Hobokense Polder ontvangt men het algemeen verenigingsmagazine Natuur.blad en ons afdelingstijdschrift Polder.blad.

Abonnementen: Natuurpuntleden kunnen zich abonneren op het natuurstudietijdschrift Natuur.focus en het ornithologisch blad Natuur.oriolus aan telkens 8,5 euro. Beide tijdschriften samen kosten 14,50 euro.

Abonnement op het tijdschrift Polder.blad van Natuurpunt Hobokense Polder: voor leden van andere afdelingen door storting van 7 euro op onze rekening.

Verzekering: ieder Natuurpuntlid is verzekerd inzake burgerlijke aansprakelijkheid bij deelname aan de Natuurpuntactiviteiten. Niet-leden gaan mee op eigen verantwoordelijkheid. Daar het bestuur niet verantwoordelijk kan gesteld worden voor de gevolgen van brand, worden de rokers er uitdrukkelijk op gewezen dat zij dit doen op eigen risico.

Alle betalingen dienen te gebeuren op volgende rekening:
979-6399607-37 van Natuurpunt Hobokense Polder. Op uw betalingen steeds reden van betaling en uw naam vermelden a.u.b.

Fiscaal aftrekbare giften (min. 40 euro) dienen rechtstreeks gestort te worden op rekening 293-0212075-88 van de Natuurpunt vzw, Michiel Coxiestraat 11 2800 Mechelen met vermelding "7742 Reserwaatfonds Hobokense Polder".

Contactpersonen

Voorzitter: info@hobokensepolder.be
Danny Jonckheere, Cdt. Van Laethemstraat 45, 2660 Hoboken, 03/828.64.03

Conservator Hobokense Polder: conservator@hobokensepolder.be
Wim Mertens, Jan de Groofstraat 13, 2610 Wilrijk, 03/216.93.62

Redactie en lay out Polder.blad: tijdschrift@hobokensepolder.be
Ria Thys en Luk Smets, J.F.Kennedylaan 22, 2630 Aartselaar, 03/289.73.66

Ledenadministratie, penningmeester en webmaster:
leden@hobokensepolder.be - webmaster@hobokensepolder.be
Luk Smets, J.F.Kennedylaan 22, 2630 Aartselaar, 03/289.73.66

Geleide wandelingen: wandelingen@hobokensepolder.be
Annie Van Zwieten, Zomerdijklaan 4, 2660 Hoboken, 03/828.37.60

Propaganda:
André Driesen, Krekelstraat 124, 2660 Hoboken, 03/829.19.10

Goudklompjes:
André Van Langenhove, Zevenbergenlaan 8, 2660 Hoboken, 03/288.00.81
Gilbert Van de Velde, Van Traynellaan 28, 2660 Hoboken, 03/825.12.75

Volg ons op Facebook

De **Polderwandelingen** worden verzorgd door onze natuurgidsen van Natuurpunt Hobokense Polder

Een wandeling in de Hobokense Polder aanvragen?
Hoe doe je dat?

Ieder die het wenst, ook scholen en verenigingen, kunnen een wandeling met natuurgids aanvragen bij Annie Van Zwieten. Contactgegevens: zie hoger.

Website: www.hobokensepolder.be
Raadpleeg deze website voor achtergrondinformatie, foto's en videoclips van activiteiten, de geschiedenis van de Hobokense Polder, laatste info, ...

Polder.flits: Van tijd tot tijd brengen we onze leden via e-mail op de hoogte van dringende berichten, die via ons tijdschrift niet tijdig kunnen meegedeeld worden of als herinnering. Wenst u zulke berichten te ontvangen, geef dan uw emailadres door aan flits@hobokensepolder.be

Onze afdeling heeft een **open bestuur**. De bestuursvergaderingen vinden in principe plaats op de **derde dinsdag van de maand om 20 u in zaal Moretus, Berkenrodelei 34 te Hoboken**. Alle leden zijn welkom. Zie verder in het tijdschrift voor eventuele wijzigingen.

Lepelaars op doortrek - Guy Borremans

Dodaarsfamilie op het Rallegat - Guy Borremans

IJsvogel met roofkeverlarve - Wim Dekelver

Kleine bonte specht
Jan Rose

Bij op duizendblad

Vos zonder watervrees - Guy Borremans

Lente in de
Hobokense Polder

Guy Borremans

Activiteitenkalender

Activiteiten, waar je je op voorhand moet voor inschrijven, zijn in vet gemarkeerd.

- Zo 3 juli Vlinderwandeling in de Hobokense Polder
Za 9 juli Natuurbeheer in de Hobokense Polder
Zo 10 juli **Vallei van de Drie Beken**
Zo 17 juli Natuurbeheer in de Hobokense Polder
Zo 24 juli **Blote voetenpad in Zutendaal**
Di 16 aug Bestuursvergadering in Zaal Moretus
Za 20 aug Natuurbeheer in de Hobokense Polder
Zo 28 aug **Fietstocht in het Scheldeland**
Za 10 sep Natuurbeheer in de Hobokense Polder
Di 20 sep Bestuursvergadering in Zaal Moretus
Do 22 sep Info-avond Behaag Natuurlijk
Za 24 sep Polderwandeling en bezoek vogeltelpost
Za 1 okt **Burgers' Zoo in Arnhem**
Zo 9 okt Paddenstoelenwandeling in de Polder

Cursus Paddenstoelen dinsdagen 6 en 13 september, zaterdag 17 september en 1 oktober

Vogelweekend op Schiermonnikoog
Weekend 1: van 8 tot 11 september
Weekend 2: van 15 tot 18 september
Beiden volzet !

Natuurbeheer: Onze Goudklompjes werken elke woensdag in de Polder en dit van 9.30 u tot ca 14 u.
Voor info: contacteer André Van Langenhove, 03/288 00 81 of Gilbert Van de Velde, 03/825 12 75

Artikels voor het volgende Polder.blad - met verschijningsdatum 1 oktober 2011 - dienen bij de redactie te zijn op **31 augustus 2011** (zie colofon, blz. 26)

www.hobokensepolder.be

Met medewerking van het district Hoboken

AFZENDER en VU
Luk Smets
J.F.Kennedylaan 22
2630 Aartselaar
Afgiftekantoor 2660 Hoboken 1